

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

REPREZENTACE FEMINISMU V ČASOPISE ŽENSKÁ RADA

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Veberová, Ph.D.

Autor práce: Dita Ruttenbacherová

Studijní obor: Bohemistika a Anglický jazyk a literatura

Ročník: 3.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 7. května 2019

Dita Ruttenbacherová

Poděkování

Především bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. Veronice Veberové, Ph.D., za ochotu, trpělivost a čas, který mi během psaní bakalářské práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mi byli po celé studium oporou.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá postavením ženy v české společnosti v období první poloviny dvacátého století. Pojednává o Františce Plamínkové, jakožto o hlavní iniciátorce emancipace žen a ženských organizací – *Ženský klub český*, *Ženská národní rada*. Hlavním cílem je seznámení s měsíčníkem *Ženská rada* a jeho postoj k nejdůležitějším tématům ženské nerovnoprávnosti – manželství, rodina, potratová situace a vzdělání.

Klíčová slova: feminismus, žena, *Ženská rada*, emancipace, ženská práva, manželství, vzdělání

Annotation:

This bachelor thesis deals with the position of Czech women during the first half of the twentieth century. The work focuses on Františka Plamínková, the main initiator of women emancipation and women's organisations as *Women's Czech Club* and *Women's National Council*. The aim of this thesis is to introduce the monthly *Ženská rada* and its attitude to the most important themes of the emancipation which are also discussed here – marriage, family, abortion and education.

Key words: feminism, woman, *Ženská rada*, emancipation, women rights, marriage, education

OBSAH

1	Úvod	8
2	Začátky emancipace žen na českém území.....	10
2.1	Postavení ženy na přelomu 19. a 20. století.....	10
2.2	Františka Plamínková	11
2.2.1	Rodinné zázemí	12
2.2.2	Školní prostředí	13
2.2.3	Veřejná činnost Františky Plamínkové	14
2.3	Ženský klub český	15
2.3.1	Hlavní záměr	17
2.3.2	Tomáš Garrigue Masaryk.....	18
2.4	Ženská národní rada	20
2.4.1	Organizace ŽNR	21
2.4.2	Základní cíle ŽNR.....	22
2.4.3	ŽNR a zahraničí	25
2.4.4	Zánik ŽNR	26
3	Ženská rada	26
3.1	Ženská rada a literatura	29
3.2	Rozdílné postavení muže a ženy v manželství z pohledu ŽNR.....	31
3.2.1	Československý obecný zákoník občanský	31
3.2.2	Manželská novela.....	32
3.2.3	Odlišná práva v manželství v první republice.....	32
3.2.4	Nové právo rodinné.....	34
3.2.5	Přerušené těhotenství a výchova	35
3.3	Školství a jeho přístup k ženám	37
3.3.1	Vzdělání žen na přelomu 19. a 20. století	37
3.3.2	Vzdělání žen po vzniku ČSR	38
3.3.3	Střední škola pro chlapce a dívky	39
4	Závěr	41
5	Seznam použité literatury a zdrojů.....	43
5.1	Bibliografie.....	43
5.2	Periodika	44
5.3	Akademické práce	44
6	Seznam příloh.....	45

1 ÚVOD

Myšlenka feministického hnutí se začala formovat a postupně prosazovat již v 19. století, kdy chtěly ženy zbořit po staletí zažitý stereotypy a vystoupit ze svých světnic od ploten a dětí. Po dobu první poloviny devatenáctého století neměla žena téměř žádnou pravomoc. Její názory nebyly považovány za plnohodnotné, nemohla se veřejně ani politicky prosazovat, nebyla vedena ke studiu, a tudíž neměla možnost se svéprávně vzdělávat. V manželském svazku zastávala jen roli matky, hospodyně a kuchařky. Otázka emancipace se dává do pohybu především ve druhé polovině 19. století, kdy se ženy pomalu začaly zapojovat do veřejného života a zajímat se o sebevzdělání a politiku, která jim nebyla doposud ani přiblížena.

Myšlenka emancipace byla ovšem konzervativními názory neustále utlačována do pozadí a lidé prosazující tyto názory nebyli schopni pohlížet na ženy jako na rovnocenné bytosti. Společnost si už ale neuvědomovala následky ženské podřazenosti, kdy omezování ženské vzdělanosti nebrání plnému rozvinutí pouze ženám, nýbrž i mužům a ve společnosti se tak utváří značné napětí. Do tohoto neklidu vstupuje na začátku 20. století česká učitelka Františka Plamínková, jež se od počátku svých vlastních studií dostává do povědomí české společnosti. Hlavní podstata jejího snažení je shledávána v prosazení ženy jako bytosti rovnocenné s muži.

Ve dvacátých letech dochází díky vzniku Československé republiky k celkové uvolněnosti a zlepšení situace ve společnosti. Vzniká nové znění ústavy, které ženy staví do výrazně lepších pozic, a tím jim dává prostor pro sebevyjádření. Bylo však zřejmé, že ke změně lidského smýšlení ohledně ženské podstaty nestačí pouhá slova, nýbrž bylo zapotřebí tato slova realizovat v praxi. Jeden z hlavních záměrů práce je právě představení ženských organizací, jež dávají českým ženám prostor pro sebevyjádření, a jež bojují za uvedení ženských práv v praxi.

Hlavní cíl této práce je představení měsíčníku *Ženská rada*, který vycházel v Praze po dobu třinácti let pod záštitou *Ženské národní rady*. Zaobíral se veškerými oblastmi, v nichž byla žena omezována či utiskována, informoval československou společnost o vážnosti situace českých žen a usiloval o jejich celkové zrovnoprávnění. Právě

nejzávažnější oblasti, v nichž je žena stavěna do pozice submisivní vůči muži, budou v této práci z pohledu *Ženské rady* rozebírány. Jedná se především o postavení ženy a jejích práv v manželství, o moc otcovskou, o vzdělání žen, o vznik nových škol, postoj k výchově dětí a k přerušnému těhotenství.

2 ZAČÁTKY EMANCIPACE ŽEN NA ČESKÉM ÚZEMÍ

2.1 POSTAVENÍ ŽENY NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

*„Třebaže se ženy podílely na všech lidských aktivitách stejnou měrou jako muži, již v nejstarších společnostech jim bylo přiděleno podřadné postavení“.*¹ Ženy byly odjakživa brány jako méněcenná bytost, bytost, která je plně závislá na muži, bytost, která se nemůže jen tak svobodně vyjadřovat, nemůže prosazovat své politické a veřejné názory. Názory žen nebyly obecně uznávány. Zatímco muži bylo umožněno pracovat, svobodně se projevovat a vlastnit majetek, žena na nic z toho práva neměla. Veškerá přání jí byla odpírána nebo neuznána. Nebylo jí umožněno vzdělání stejné úrovně jako muži, z čehož plynula její neznalost v oblasti státní. Někdy byla žena dokonce nazývána jako jiný biologický druh. Veškerá ženina omezení vyplývala ze situací, které byly jasně určovány společností samotnou. Ženy a dívky byly odjakživa vychovávány tak, aby se byly schopny postarat o domácnost. Učily se převážně domácím pracím, kterými byla žena od rána do večera plně vytížena a staraly se o děti. Není tedy divu, že veškerou úlohu zabezpečení rodiny po stránce finanční zastával muž. Hlavní prioritou mladých dívek byla vidina dobrého sňatku, jelikož by jinak zůstala své rodině takzvaně na obtíž.

Tak tomu bylo v českých zemích až do konce 19.století,² kdy se začala projevovat snaha žen o vyproštění z léta zarytých kodexů. Napomohl tomu vysoký nárůst průmyslu, který vedl k potřebě nových zaměstnanců, díky čemuž se na ženy začalo pohlížet jako na novou pracovní sílu. Odstartovala se tím snaha žen vyrovnat se mužům. Požadovaly stejné podmínky jak v pracovní, tak politické sféře a ve vzdělávacích institucích.

Pro konec 19.století byl typický vznik a vysoký nárůst takzvaných ženských spolků, ve kterých se scházely majetné i nemajetné ženy, jež byly spojovány stejným zájmem o vzdělání. Předchůdci těchto spolků byly takzvané čajové dýchánky, které byly vedeny muži. Probíhaly v prostředí domova, a tak byla umožněna účast i ženám. Hlavní náplní

¹ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 21. ISBN 8024402483.

² Tamtéž, s. 157.

byly vzdělávací přednášky na poučná témata.³ Později začaly samy ženy čajové dýchánky organizovat a vést, až se postupně utvořily spolky ženské. Hlavními zakladateli byli především majetní lidé, kteří se zajímali o ženskou otázku a vzdělanost. Spolky vznikaly především na území Prahy a ženy si tak díky nim mohly osvojit znalosti v oblastech pro ně do té doby nepřístupné, například oblasti právní. Obecně se ženy mohly díky spolkům alespoň částečně vytrhnout z domácího prostředí a nabízely jim možnosti, ke kterým by se jinak neměly šanci dostat.⁴ Z ničeho nic se ženám naskýtal prostor, kde byly vyslechnuty, mohly sdělit své názory a zároveň byly vzdělávány. Vznik ženských spolků přispěl k celému českému emancipačnímu hnutí a podnítil tak pozvolné šíření myšlenky emancipace do povědomí veřejnosti.

Emancipační myšlenkou se zabývaly především ženy z majetných měšťanských rodin, tedy ženy takové, kterých se omezování týkalo nejvíce. Jednalo se o dcery „živnostníků, úředníků a obchodníků“,⁵ které doma běžně pomáhaly s domácími pracemi a s rodiči žily, dokud se neprovdaly. Mezi takové patřila i Františka Plamínková, dcera známého pražského obuvníka Františka Plamínka, která se svou pílí, snahou a průbojností velmi rychle dostala do předních řad feministického hnutí na českém území. Právě Františka Plamínková stála za zrozením prvních oficiálních institucí, které veřejně bojovaly za práva a rovnost žen.

2.2 FRANTIŠKA PLAMÍNKOVÁ

Jak bylo již nastíněno, hrála Františka velmi důležitou roli v utváření společnosti celého začátku 20. století. Jedním z hlavních znaků její činnosti bylo úsilí feministické. Tvrdila, že lidem často uniká celá podstata feministického snažení a sama se k tomu vyjádřila následovně: „*Mne zúžují lidé na feministku, a já nejsem jen feministka. Vím, že samy ženy nemohou vybudovat život, jako ho nevybudovali ani muži organicky, ale jako stavbu psychologicky špatně projektovanou. Má víra v ženu je základ mé práce.*“⁶ Františka se nesnažila striktně oddělit ženy od mužů, ani proti mužům nebojovala. Byla

³ BAHENSKÁ, Marie. Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-86429-38-5.

⁴ Tamtéž.

⁵ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 31. ISBN 8024402483.

⁶ HONZÁKOVÁ, Albína, ed. Kniha života: práce a osobnost F.F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám. Praha: Ženské ústředí čsl. strany národně socialistické, 1935. s.14.

si plně vědoma toho, že by společnost vedena jedním pohlavím nikam nespěla, a že spolupráce žen s muži je jediným možným východiskem na cestě z nerovnoprávnosti. Františka byla atraktivní, diplomatická žena, která uměla vyjít téměř s každým. Nebyla příznivkyní událostí, jež byly vedeny pouze jedním pohlavím a prosazovala myšlenku, že je třeba názoru nejen žen, ale i mužů a naopak. Začátky její spolupráce s muži můžeme spatřit už v době krátce po maturitě, kdy budovala přátelské vztahy mezi mužskými a ženskými učitelskými spolky. Snažila se propojit zájmy mužů a zájmy žen tak, aby muži věděli, jak ženy smýšlí. Chtěla toho docílit především propojením tisku, kde by se vyskytovaly obojí, jak ženské, tak mužské problémy: „[...] *tak čtou ženy politiku, tak se dovědí mužové, o čem ženy přemýšlejí a co cítí.*“⁷

2.2.1 RODINNÉ ZÁZEMÍ

Prostředí, ve kterém Františka vyrůstala, mělo zásadní vliv na její pozdější působnost jak v učitelské, tak veřejné činnosti. Narodila se „*dne 5. února 1875 v domě U tří vlaštovek, kousek od Černého pivovaru, na Karlově náměstí*“⁸ jako nejmladší dcera do rodiny pražského obuvníka Františka, který pocházel z rodiny rolníků a tkalců z vesnice Kostelsko u Rovenska pod Troskami. Dodával boty do pražských měšťanských rodin a obuv dokonce exportoval. Matka Františky, Františka Grubnerová, byla krásná žena s černými vlasy a modrýma očima, která našla zálibu především v tanci, hudbě a společnosti. Uzavřeli spolu sňatek již jako velmi mladý pár, matce bylo pouhých osmnáct let a otci dvacet tři. Po starší dceři Růženě a mladší dceři Marii přivedli na svět svou nejmladší dceru, Františku.

Františka se odmala pohybovala v otcově obuvnické dílně, ve které se při práci často debatovalo o politice a jeho dcery, někdy i manželka, zde dělníkům předčítaly z knih a novin.⁹ Později předčítala i sama Františka. Právě otcova dílna se stala prvním místem jejího kontaktu s životními podmínkami dělníku a tehdejší politickou situací.¹⁰ Františka zde získala i svůj vzor, který se zrcadlil v otcově pevném odhodláním jít si tvrdě za svým cílem. Pochopila, že úspěchu dosáhne pouze ten, který je nekompromisní

⁷ Tamtéž.

⁸ UHROVÁ, Eva. Radostná i hořká Františka Plamínková. Praha: Mediasys, c2014. ISBN 978-80-260-7207-2.

⁹ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 157. ISBN 8024402483.

¹⁰ HONZÁKOVÁ, Albína, ed. Kniha života: práce a osobnost F.F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám. Praha: Ženské ústředí čsl. strany národně socialistické, 1935, s 28-29.

a neústupný. Františka občas chodívala s otcem na schůzi obuvníků, na které se probíraly záležitosti spojené s výrobou obuvi. Tak, jak to měla Františka ve zvyku od útlého dětství, vše bedlivě pozorovala a snažila se pochopit, jak to ve společnosti funguje. Každý zde o něco usiloval, a jelikož se jednalo o spolek, ve kterém drželi obuvníci pospolu, uvědomovala si Františka hlavní podstatu a důležitost lidské spolupráce, ve které viděla možnost prosazení dobré věci.

Františka byla často posílána k příbuzným na venkov, kde se jí na rozdíl od Prahy dostávalo čerstvého vzduchu. Když byla odrostlejší, matka s ní procestovala kus světa, díky čemuž byla schopna pohlížet na české země s nadhledem. Vzdělání všech svých třech dcer bylo pro Plamínkovi obzvláště důležité. Možná právě proto, že studium Františkovi nebylo z důvodu předčasné smrti jeho otce nikdy dopřáno, ukládal vzdělání tak vysokou míru a chtěl svým dcerám poskytnout to, co jemu poskytnuto nebylo nikdy.

2.2.2 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ

„Doma jí říkali Fando nebo Fančo, ve škole Plamko, cizinky Frances nebo Plam. Zamilovala se do francouzštiny, až jí to vyneslo přízvisko Francie“.¹¹ Františka byla člověk energický, který se snažil vše dotáhnout do konce. Ve třech letech začala navštěvovat mateřskou školku, kde chlapci s dívkami nepřišli téměř do žádného kontaktu. Po školce mateřské navštěvovala obecní a měšťanskou dívčí školu, kde od začátku excelovala výbornou pamětí a samostatností. Byla to dívka s dobrým srdcem. Když se například matka jejího spolužáka dostala do finančních problémů, dávala mu malá Františka svou svačinu, aby netrpěl hladu. Zároveň to ale bylo děvče rázné, které se umělo prosadit a umělo obhájit svůj názor.

Přesto, že se koncem září roku 1890, díky snaze Elišky Krásnohorské,¹² otevíralo první středoevropské dívčí gymnázium *Minerva*,¹³ byla Františka rodiči poslána do státního *Ústavu pro vzdělání učitelek*,¹⁴ kde se hned od začátku projevovala jako velmi nadaná a cílevědomá dívka, která se svou pílí stala brzy premiantkou. Četla velmi obtížná díla, ze kterých následovně psala rozsáhlé kritické texty. Velmi brzy měla velký přehled téměř o

¹¹ Tamtéž, s. 9.

¹² NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999. ISBN 8090262228.

¹³ BAHENSKÁ, Marie. Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-86429-38-5.

¹⁴ UHROVÁ, Eva. Radostná i hořká Františka Plamínková. Praha: Mediasys, c2014, s. 11. ISBN 978-80-260-7207-2.

všem, odmaturovala a stala se učitelkou. Na maturitním vysvědčení stálo, že musí odučit šest let a poté se může vdát. Sňatek by ovšem znamenal konec učitelké práce v jejím životě. Dle zákona by ženy učitelky, které by učily i po sňatku, *národu více odvedly, než do nich investoval*.¹⁵

2.2.3 VEŘEJNÁ ČINNOST FRANTIŠKY PLAMÍNKOVÉ

Po maturitě se Františka přestěhovala do Tábora, kde začala učit na obecné dívčí škole. Půl roku poté se přestěhovala do Soběslavi, kde působila jen několik málo měsíců, a poté se vrátila do rodné Prahy, kde byla přijata na pozici učitelky ve škole *U svatého Tomáše*.¹⁶ Na podzim roku 1896¹⁷ složila zkoušku způsobilosti a stala se tak definitivní učitelkou. Františka se nepřestala vzdělávat ani tehdy, kdy ukončila školní studium. Dobrovolně se učila francouzsky a německy, „*chodila do večerních kursů umělecko-průmyslové školy, kreslila, modelovala z hlíny, navštěvovala přednášky na univerzitě*“.¹⁸ Věrná se stala i studiu literatury, které se týkalo i oblastí, které byly Plamínkové do té doby známy jen okrajově, například právní záležitosti.

Mezi práci tehdejší učitelky se taktéž řadilo neustálé sebevzdělávání, aktivní účast v učitelských spolcích a publicistická činnost. Františka angažováním se v učitelských spolcích stala předsedkyní *Sdružení československých učitelek*.¹⁹

Důležitým bodem v životě Plamínkové byl boj proti celibátu českých učitelek, který trval od roku 1896.²⁰ Roku 1911²¹ byl celibát zrušen dolnorakouským sněmem, ale český stále setrval a diskuze, zdali ho zrušit či nikoliv, se v českém prostředí táhly až do roku 1918,²² kdy o konec celibátu Františka oficiálně zažádala.

¹⁵ UHROVÁ, Eva. Radostná i hořká Františka Plamínková. Praha: Mediasys, c2014, s. 12. ISBN 978-80-260-7207-2.

¹⁶ Tamtéž, s. 13.

¹⁷ Tamtéž, s. 13.

¹⁸ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 158. ISBN 8024402483.

¹⁹ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 158. ISBN 8024402483.

²⁰ NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999, s. 276. ISBN 8090262228.

²¹ UHROVÁ, Eva. Radostná i hořká Františka Plamínková. Praha: Mediasys, c2014, s. 19. ISBN 978-80-260-7207-2.

²² BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 71. ISBN 8024402483.

Pro začátek 20. století byl typický vysoký nárůst politických stran, jenž napomáhal aktivistům snažícím se emancipaci žen prosadit. Využívala toho především mladá generace, a to především Františka Plamínková, jejíž hlavním záměrem bylo prosadit ženská práva v *oblasti ekonomické, právní a politické*.²³ K dosažení již zmíněných cílů bylo zapotřebí nepřetržité politické činnosti, která byla především spojena s prací na území politických stran a zajišťovala tak půdu pro feministické aktivisty a aktivistky. Mnoho z řad mladých přízniců, vedle Plamínkové například Františka Zeminová, tím našlo v politice své místo a mohly se tak věnovat ženské otázce aktivně.

Roku 1919²⁴ se Plamínková stala členkou zastupitelstva hlavního města Prahy za stranu národně socialistickou, kde působila po dobu šesti let a následně byla zvolena do senátu a jako senátorka zde působila dalších čtrnáct let.²⁵ Snaha prosadit ženu jako rovnoprávního občana doprovázelo Františku ve všech kruzích její působnosti. Veškeré ženské organizace, které Plamínková založila, vedla je nebo se pouze stala jejich členkou, směřovaly k cíli *všeobecné demokratizaci společenského života*.²⁶

2.3 ŽENSKÝ KLUB ČESKÝ

Jak již bylo řečeno, konec 19. století, a především začátek století dvacátého byl typický pro zvyšující se zájem o řešení ženské otázky. Docházelo k razantnímu zvýšení počtu ženských spolků bojujících především za vzdělanost českých žen. Na sjezdu československých žen roku 1896²⁷ bylo nastíněno, že je zapotřebí vytvořit oficiální ženskou organizaci, kde by se mohla žena svobodně vyjádřit. Země prahla po ženách sebevědomých a vzdělaných, a tak bylo rok po sjezdu dáno vzniku *Ústřednímu spolku českých žen*.²⁸ Jednalo se o sdružení složené především z žen nevýdělečných, jejichž pozice byly jasně dány tehdejší společností, a to sice pozice matek a manželek. Do popředí spolku se ovšem dostávaly především ženy, kterým nebyla výdělečná činnost

²³ BAHENSKÁ, Marie, Dana MUSILOVÁ a Libuše Heczková. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. České Budějovice: Veduta, 2011, s. 193. ISBN 9788086829791.

²⁴ HENDRYEHOVÁ, Soňa. *Biographical Dictionary of Women's Movements*. 2006, s. 438. ISBN 9789637326394.

²⁵ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 160. ISBN 8024402483.

²⁶ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 160. ISBN 8024402483.

²⁷ BAHENSKÁ, Marie, Dana MUSILOVÁ a Libuše Heczková. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. České Budějovice: Veduta, 2011, s. 198. ISBN 9788086829791.

²⁸ Tamtéž.

cizí. Uvnitř spolku panovaly rozpory týkající se rozdílných představ členek o chodu celé organizace, které přivedly F. Plamínkovou a Terézu Novákovou, hlavní iniciátorku *Ústředního spolku českých žen*, k založení nové ústřední instituce, jejíž hlavní činností by byla realizace emancipačních myšlenek a vyvrácení po staletí zažitých předsudků týkajících se ženy jako nesvobodné bytosti.

V lednu roku 1904²⁹ se ženám na českém území založením *Ženského klubu českého* otevřely zcela nové možnosti. Instituce sídlící v Jungmannově ulici v Praze³⁰ vznikla ve spolupráci čtyř politických aktivistek: Františky Plamínkové, Marie Tůmové, Františky Zeminové a Terézy Novákové.³¹ Jak uvádí ŽNR: „Každá uvědomělá žena československá má nejen být členkou klubu, ale všech podniků klubovních plně používati a jiné ženy o něm informovati.“³² Jedině tak se může situace žen na území Československa zlepšit.

Původním záměrem byla myšlenka snahy o emancipaci v oblasti *vzdělávací, právní, pracovní a politické*.³³ Postupem času se ale angažoval především v oblasti vzdělání a vytvořil tak prostředí, kde se mohly ženy svobodně rozvíjet. Sdružovaly se zde ženy různých společenských postavení, ženy z chudých i ženy z majetných rodin, ženy vzdělané i nevzdělané, ženy bezdětné i s dětmi, ženy vdané i svobodné, ženy různých politických názorů. Právě tato rozmanitost zajistila klubu velkého ohlasu. Je nutno dodat fakt, že se zde nezapojovaly pouze ženy aktivistky, nýbrž i muži, kterým ženská otázka nebyla lhostejná a chtěli svými názory k emancipaci přispět. I přes to, že kolem roku 1907 bylo v klubu oficiálně zapsáno 379³⁴ členů a každý musel platit roční příspěvek deset korun, byly výdaje klubu tak vysoké, že je nebyl schopný pokrýt a snadno se tak zadlužil.

²⁹ Masaryk a ženy: Sborník k 80. narozeninám prvního presidenta republiky Československé T. G. Masaryka. 3. Praha: Ženská národní rada, 1930.

³⁰ NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999, s. 214. ISBN 8090262228.

³¹ BAHENSKÁ, Marie, Dana MUSILOVÁ a Libuše Heczková. Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století. České Budějovice: Věduta, 2011, s. 199. ISBN 9788086829791.

³² Autor neznámý. Věstník organizační. Ženská rada. 1925, r. 1., č. 1., str. 14.

³³ NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999, s. 218. ISBN 8090262228.

³⁴ Tamtéž, s. 216.

2.3.1 HLAVNÍ ZÁMĚR

Klub šířil své myšlenky a názory především organizací veřejných vzdělávacích přednášek, jež byly zaměřeny na nespočetné množství témat týkající se různých společenských problémů. Často se pojednávalo o ženách ve světě, o umění, zdravotě, cestování a historii. Aktivistky chtěly položit nový základ pro rodinu, zabývaly se nejen ženou, ale všemi členy domácnosti. Klub nabízel lekce cizích jazyků, hodiny šití či čajové dýchánky. Je důležité podotknout, že podstatným bodem v programu klubu se staly takzvané „besídky dívek“,³⁵ které byly pořádány pro mladé dívky se záměrem rozsáhlých diskuzí mezi vyškolenou učitelkou a žákyněmi. Témata, kterými byly debaty tvořeny, se týkala čistě ženských záležitostí. Cílem besídek bylo přivést ženy k sebevědomí a k uvědomění si své vlastní hodnoty se záměrem vzdělání v oblasti intimní, a tak předejít problémům v pohlavním životě.

Klub se také spojoval s ženami z ciziny, kterým nebylo postavení ženy v Českých zemích lhostejné. Nejvýznamnější zahraniční členkou se stala Josefa Humpál-Zemanová,³⁶ která se sice narodila na území českém, ale odmala žila v USA. Život v zahraničí jí dodával určitý nadhled, který byl pro českou společnost natolik zajímavý, že později skrze přednášky šířila povědomí o americké společnosti i českému obcenstvu. V USA založila český magazín *Ženské listy*,³⁷ a právě díky žurnalistice se dostala do kontaktu s tiskem českým a *Ženským klubem českým*.

Nemalou roli zastával v činnosti *Ženského klubu českého Výbor pro volební právo žen*,³⁸ jehož hlavní náplní byla snaha o zavedení stejného volebního práva jak pro muže, tak pro ženy, šířit informace o jednotlivých politických stranách a pomáhat tím ženám v lepší politické orientaci. Činnost výboru byla odstartována odesláním písemné žádosti o založení volebního práva pro ženy do Vídně. Vznikl roku 1905³⁹ a pořádal mnoho přednášek, kterých se aktivně účastnili zástupci jednotlivých politických stran a mohli tak prezentovat své záměry a cíle. Důležitým řečníkem se zde stal i Tomáš G. Masaryk.

³⁵ NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999, s. 216. ISBN 8090262228.

³⁶ NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999, s. 219. ISBN 8090262228.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Masaryk a ženy: Sborník k 80. narozeninám prvního presidenta republiky Československé T. G. Masaryka. 3. Praha: Ženská národní rada, 1930.

³⁹ ŽEŽULKOVÁ, B. *Výbor pro volební právo žen, jeho vznik a činnost*. Ženská národní rada. 1935, roč. 11., č. 2., str. 40.

2.3.2 TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

Jak bylo již nastíněno, Tomáš G. Masaryk hrál na přelomu 19. a 20. století důležitou roli v oblasti žen a jejich práv. Přednášel na univerzitě, v *Americkém klubu dam*, angažoval se v parlamentu, kde dožadoval studijní právo pro ženy, stál při důležitých krocích *Ženského klubu českého* a svými projevy ho bezmezně podporoval. Během svého řečnictví často poukazoval na problémy týkající se vnímání muže a ženy v podobných situacích, jako například, že žena prostitutka byla společností zavržována a byla řazena na nejnižší posty společenského žebříčku, a naopak muž prostitutku navštěvující nebyl společností nijak odsuzován a v té době často uznáván. Masaryk vnímal ženy na stejné společenské úrovni jako sebe a jako ostatní muže. Připustil jediný rozdíl mezi mužem a ženou, a to rozdíl z pohledu fyzického – žena je slabší. Přiznal, že žena a muž jsou odlišní, nikdy to však nepřisuzoval nadřazenosti či podřazenosti. Byl přesvědčen o tom, že žena doplňuje mužovy nedostatky, a naopak muž doplňuje nedostatky ženiny. Věřil, že pokud se dostane ženě stejného vzdělání a pozornosti jako muži, může vzniknout spolupráce těchto dvou pohlaví, která se následovně stane klíčem k úspěchům. Ze stejného přesvědčení vycházela i Františka Plamínková. Oba věřili, že muž a žena tvoří celek. Nejedná se tedy o čistě feministické záměry, jelikož takzvané čistě feministické spolky a organizace byly tvořeny pouze z řad žen, nikoliv z mužů. Masaryk byl vůbec prvním stoupencem emancipačního hnutí, který definoval emancipaci nejen jako věc žen, nýbrž i mužů.

Politická strana Tomáše G. Masaryka nesoucí název *Česká strana lidová*⁴⁰ se řídila heslem: „*Žena budiž na roveň postavena muži kulturně, právně a politicky.*“⁴¹ Mezi členy strany patřili nejen muži, ale naopak i ženy. Celá vnitřní struktura strany byla postavena na spolupráci mužů s ženami, o které již byla řeč, a tím chtěla především umožnit ženám prosadit své vlastní názory, kterým doposud nebyl dán téměř žádný prostor, či neměly právo na jejich pronesení. T.G.M. se snažil prosadit ženu jako samostatnou jednotku ve všech odvětví života. Chtěl, aby se žena směla volně prosazovat, aby byla veřejností přijímána a mohla pracovat ve veřejné sféře stejně tak, jako to bylo běžné pro muže. Především chtěl, aby si mohla žena sama zvolit, zdali

⁴⁰ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. ISBN 9788071069881.

⁴¹ Masaryk a ženy: Sborník k 80. narozeninám prvního presidenta republiky Československé T. G. Masaryka. 3. Praha: Ženská národní rada, 1930.

zůstat v domácnosti, nebo pracovat. Myšlenka ženy jako omezené bytosti bez možnosti vlastního výběru se mu přičila.

Nejen T.G.M, ale drtivá většina stoupenců jeho strany byli zastánci a podporovatelé *Výboru pro volební právo žen*, který vznikl především z iniciativy F. Plamínkové. T.G.M chtěl, aby měly ženy o politice pojem, chtěl, aby vstupovaly do stran, aby se angažovaly a v politické sféře prosazovaly. Za účasti žen v politických činnostech viděl především uspořádání celého průběhu emancipace.

Postoj T.G.M. k ženám nám může napovědět i přijetí druhého jména, Garrigue, od své ženy Charlotty. V tehdejší společnosti nebylo zvykem, aby muži přejímali jména od svých žen. Charlotta byla stálou členkou *Ženského klubu českého* a velmi ovlivňovala názory svého muže týkající se ženské otázky. Ve velké míře mu s přednáškami radila a některé za něj dokonce připravila celé sama. Díky Charlottě byl Masaryk schopen se na ženu dívat z pohledu jejích potřeb, a to mu napomáhalo v uvědomění si, jak je důležité, aby byla žena společností přijímána jako svéprávná bytost. Dle Masaryka byly ženy vnímány jako nadané bytosti, které jsou natolik silné a chytré, aby se svým vzděláním, pokud by jim ho bylo dopřáno, a svou modrostí vyrovnaly mužům. Jelikož měli muži strach z celkového se vymanění žen z nadvlády mužů, nedávali jim většinou téměř žádný prostor pro sebevzdělání či sebevyjádření. Zastávali názor, že místo ženy bylo, je a být by i nadále mělo za plotnou. U Masaryka tomu bylo ovšem naopak. Věřil, že žena má mít ve společnosti stejné místo jako muž. Na jedné z jeho přednášek pronesl, že „nerovnost mezi mužem a ženou není dána od přírody, ale vyvinula se historicky; a jak v historii dělalo se mnoho chyb, a chyb často osudných, tak stala se také chyba, chyba veliká, potlačením žen.“⁴²

Své názory týkající se emancipace žen veřejnosti šířil skrze svůj časopis *Naše doba*,⁴³ na kterém pracovali jak muži, tak ženy. Časopis byl rozdělen na dvě části – *Ženskou otázku a Ženské hnutí*⁴⁴ a zabíral se veškerými otázkami týkající se žen, jako například pracovními možnostmi pro ženy či manželstvím. Díky *Naší době* se dostávalo veřejnosti náhledu do procesu řešení ženské otázky a odkrývaly se problémy spojené s nerovnoprávností žen. Skutečnost, že byl časopis *Naše doba* čten především mužskou

⁴² Masaryk a ženy: Sborník k 80. narozeninám prvního presidenta republiky Československé T. G. Masaryka. 3. Praha: Ženská národní rada, 1930.

⁴³ NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999, s. 192. ISBN 90262228.

⁴⁴ Tamtéž, s. 194.

společností, zajistila nový pohled na ženskou nerovnoprávnost právě takovým mužům, kteří se do té doby dostali s ženskou otázkou do minimálního kontaktu.

2.4 ŽENSKÁ NÁRODNÍ RADA

Patrné výsledky emancipačního snažení aktivistek a aktivistů na začátku dvacátého století můžeme spatřit již krátce před první světovou válkou, kdy byla žena společností vnímána mužům rovněji než kdy předtím. Stále však přetrvávala myšlenka, že mimořádně inteligentní člověk se může narodit pouze v řadách mužů. Po staletí zažitý pohled na ženu, jakožto na mužovu zátěž, nikoliv přínos, se pomalu bořil a do popředí pronikal názor, že spojení myšlenek muže a ženy je pro společnost prospěšnější než čistě separované názory mužů.

Po 1. světové válce se veřejnosti dostávalo naděje, že se problém v nerovnosti mezi mužem a ženou blíží světlejším zítřkům. Celá společnost pomalu nabývala dojmu, že se postavení ženy v důsledku první světové války, kdy většina žen neměla na výběr a musela zastávat roli muže, změní. Válka „*definitivně zborčila obraz ženy jako slabé nemohoucí bytosti bez vlastního názoru a ve všech ohledech závislé na muži*“.⁴⁵ Do popředí se dostávají ženy vzdělané a sebevědomé, které prosazují spojení rodinného života s profesí. Roku 1920⁴⁶ bylo uzákoněno volební právo pro ženy a v únoru téhož roku bylo v ústavní listině republiky Československé prohlášeno, že „*výsady rodu, pohlaví a zaměstnání se neuznávají*“.⁴⁷ Československé ženy tak nabyly dojmu, že se celá věc týkající se nerovnoprávnosti žen pomalu uzavírá. Nicméně to byly jen plané naděje a slova a bojovnicím a lidem zabývajícím se ženskou otázkou bylo velmi brzo jasné, že společnost stále setrvává ve společnosti vedené muži. Status ženy byl sice uzákoněn, zdaleka však nebyl převeden do praxe. Tato skutečnost zapříčinila rozruch v Československé republice. Ze škol vycházely vystudované pracovnice, které ale nemohly téměř nikde najít práci, ženy zaměstnané byly sňatkem propuštěny, mateřské příplatky jim přestaly být vypláceny. Ženám se najednou dostalo uvědomění, že by měly opětovně za svá práva bojovat.

⁴⁵ BAHENSKÁ, Marie, Dana MUSILOVÁ a Libuše Heczková. Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století. České Budějovice: Veduta, 2011, s. 172. ISBN 9788086829791.

⁴⁶ NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999, s. 293. ISBN 90262228.

⁴⁷ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 59. ISBN 8024402483.

Právě kvůli nelepšící se situaci v Československu se začaly spojovat ženy různých profesí, ženy silné a vzdělané, nespokojené v tehdejší situaci, jejichž hlavním cílem bylo především převést psané zákony, které nebyly v reálném životě dodržovány, v praxi. Tím se pomalu utvářely ženské spolky, jejichž náplní byla otázka ženy a jejího postavení ve společnosti. Snažily se o zrovnoprávnění ženy v nejrůznějších oblastech života. Hlavním záměrem jejich úsilí byla snaha o zpřístupnění studia střední a vysoké školy dívkám a snažily se dosáhnout osobní nezávislosti ženy. Chtěly pro ženu svobodu v takovém slova smyslu, aby se nemusela na nikoho vázat, aby byla schopna zajistit sama sebe. Spolky nebyly spjaty s žádnou politickou stranou, jejich jednání bylo svobodné a nestranné. To ovšem členkám spolků nebránilo stát se politické strany příslušnicí. Důležité je také podotknout, že ženy komunistky se v žádných ženských spolcích neangažovaly.

Snaha ženských spolků přivedla na začátku 20. století myšlenku založení jedné zastřešující organizace, která by zahrnovala veškeré ženské spolky a prosazovala by jeden hlavní cíl, a to převedení psaných zákonů v praxi. Příslušníci spolků byli přesvědčeni, že založení takového sdružení napomůže ve vývoji ženské otázky, a tak byla roku 1923⁴⁸ založena *Ženská národní rada* v čele s Františkou Ferdinandou Plamínkovou, jakožto hlavní iniciátorkou, která stála v čele po celou dobu jejího trvání.

2.4.1 ORGANIZACE ŽNR

Hlavním sídlem ŽNR se stala Praha s pobočkou v Brně, která byla ovšem méně aktivní, jelikož na místě Moravy a Slezska působila samostatná *Pokroková organizace moravských žen* založena roku 1910⁴⁹ žádající „*kulturní, sociální, politickou a hospodářskou rovnoprávnost*“.⁵⁰ Obě organizace prosazovaly názory velmi podobné, měly stejné cíle, dobře spolu vycházely a poměrně často spolupracovaly. Zprvu na území *Ženské národní rady* fungovaly především dva spolky, již zmíněný *Ženský klub český* a *Výbor pro volební právo žen*. Postupně se k *Ženské národní radě* připojovaly další malé ženské spolky a dvanáct let od jejího založení již zahrnovala celkem padesát

⁴⁸ HENDRYEHOVÁ, Soňa. Biographical Dictionary of Women's Movements. 2006, s. 436-440. ISBN 9789637326394.

⁴⁹ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 43. ISBN 8024402483.

⁵⁰ Tamtéž.

ženských organizací s celkovým počtem přibližně 27 000 příslušnic.⁵¹ Jedním z hlavních zdrojů příjmu ŽNR byly koncerty, které byly ŽNR pořádány každý rok.

Struktura ŽNR byla důkladně propracovaná. Byla tvořena třemi složkami: výkonná, pracovní a zájmová. Důležitou složkou ŽNR bylo valné shromáždění, které alespoň jednou do roka pořádalo schůze, během kterých bylo voleno předsednictvo, jenž bylo tvořeno předsedkyní, třemi místopředsedkyněmi, dvěma jednatelkami, pokladní a účetní. Jelikož byla ŽNR součástí *Mezinárodní ženské rady*, byly během valného shromáždění zvolené i zástupkyně do této organizace.

Neméně důležité byly útvary zájmové, jejichž hlavní náplní bylo připravovat a navrhovat materiály pro změny legislativní. V rámci útvarů zájmových se zde vymezovaly skupiny: učitelská, dělnická a úřednická. Poslední orgán, pracovní, se zabýval otázkami a problémy, které byly pro ŽNR zásadní. Zde se fungovaly skupiny zabývající se problémy ženiny a jejího postavení ve společnosti, v manželství, během mateřství, její svobody, jejího vzdělání, pracovní pozice a postavení ženy výdělečné. Okruhy témat zůstaly po celou dobu trvání ŽNR více méně stejné, byly pouze doplňovány o nové informace podle aktuálního dění.

Oficiálně byla *Ženská národní rada* vymezena jako „*nepolitický spolek ženských zájmových, odborových a jiných organizací i jednotlivkyň*.“⁵² ŽNR se snažila vymanit z veškerých politických svazků, nechtěla být politikou ovlivňována ani utlačována. Pokud chtěla být žena přijata do ŽNR, předpokládala se u ní naprostá politická neutralita. Neznamenalo to ovšem, že nesměla být členkou politické strany – právě naopak, mnoho členek ŽNR bylo právě členkami politických stran. Jak již bylo zmíněno, příslušnice strany komunistické se v ženských spolcích neangažovaly, tudíž není výjimkou, že je nenajdeme ani v *Ženské národní radě*.

2.4.2 ZÁKLADNÍ CÍLE ŽNR

ŽNR se snažila především o získání stejného postavení a práv pro obě pohlaví. Nevyzdvihovala muže, zároveň ale ani ženy. Chtěla, aby si byli muži s ženami rovni ve veškerých oblastech života, a to především v oblasti manželství, rodiny, studia a

⁵¹ Tamtéž, s. 42.

⁵² BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 62. ISBN 8024402483.

zaměstnání. Jak již bylo tedy nastíněno, ŽNR, stejně tak, jako *Ženský klub český*, pracovala na bázi spolupráce mužů s ženami.

Při příležitosti představení záměrů ŽNR panu prezidentovi v roce 1925⁵³ Františka Plamínková zmínila, že i přes veškerou snahu a pokrokovost jsou nuceny potýkat se s velkým množstvím problémů. Během řeči k prezidentovi se zaobírala faktem, že ŽNR zatím zvládá ženu pouze chránit a nezbyvá jí čas na vymyšlení návrhů a postupů, jak začlenit emancipovanou ženu do společnosti. Františka se snažila naznačit nesprávný postup úřadů a na neustálé nedodržování či porušování ústavy.

Na počátku 20. století nebylo zvykem, aby přišla široká veřejnost do styku s informacemi, jež byly spojeny s ženským hnutím. Došlo zde k razantním změnám v tisku, poněvadž sloupky v listech, které byly dříve věnovány ženám, redakce měnily na sloupky s jinou tematikou. Povědomí o tom, že se věci ohledně ženských práv daly do pohybu, bylo tedy veřejnosti okrajově známo, avšak detailních informací se už nikomu nedostávalo. Právě to tvořilo jeden z hlavních bodů programu ŽNR. Měla informovat a šířit poznatky dalším organizacím a žurnalistům. Pro žurnalisty pořádala speciální sezení, během kterých se mohli na členky ŽNR obracet se všemožnými otázkami a nejasnostmi. Sezení byla nazývána jako „čaje“,⁵⁴ během kterých se žurnalistům dostávalo informací o veškerém snažení ŽNR a mohli tak následovně skrze své publikace podávat rozsáhlé informace veřejnosti.

Z důvodu přicházející hospodářské krize na začátku let třicátých se propagace ŽNR proměňovala a rozšiřovala. Jelikož se problémy nerovnoprávnosti týkaly nejen žen s vyšším společenským statusem, hledala ŽNR způsob, jak dostat informace i mezi třídy nejnižší. Skutečnost, že tisk byl pro ženy velmi omezující, přivedla *Ženskou národní radu* k myšlence založení tzv. středisek, jež by sloužila především k informování o problémech ženské nerovnoprávnosti i třídy nejnižší. Střediska vznikala především ve větších městech. Scházeli se zde občané různých společenských postavení, kteří byli často členy jiných menších ženských spolků a klubů. Shromažďovali se zde pouze lidé s jasným cílem, a to obhájit a docílit zrovnoprávnění žen. Lidé zde mohli diskutovat o nejrůznějších ženských tématech a prosazovat tak na půdě středisek své názory

⁵³ Autor neznámý. Přijetí Ženské národní rady panem presidentem 1. dubna 1925. *Ženská rada*. 1925, roč. 1., č. 1., str. 10.

⁵⁴ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 166. ISBN 8024402483.

otevřeně. Myšlenky se tak mezi měšťany rozšiřovaly rychleji než skrze tisk. Nemalou roli v propagaci hrál i veřejný rozhlas, ve kterém začaly vystupovat ženy, a dále začalo být zvykem začleňování pracujících žen i do filmových scén. Postupnými kroky se začaly znaky emancipace projevovat ve veškerých veřejných sférách a médií.

Dalším ne méně důležitým bodem programu ŽNR se stalo téma mateřství. Nebyla to ovšem jediná organizace, která se matkou a dítětem zabývala. Velmi rozšířená byla *Československá ochrana matek a dětí*,⁵⁵ která se snažila dát přístřeší a postarat se o ženy těhotné, o novopečené matky a novorozence. Byly zde podány pokyny, jak se o novorozence starat. Rozdíl mezi ŽNR a ostatními organizacemi byl nepřehlédnutelný, a to především v tom, že ŽNR nemohla dětem a matkám pomáhat tak, jak jim pomáhaly spolky ostatní. Nezakládala jesle, nebudovala ubytovny pro matky s dětmi, ani jim neposkytovala péči a základní lidské potřeby. Jejím cílem bylo poučovat společnost skrze přednášky, šířit povědomí o problémech mateřství se týkající a zaručit tím větší pozornosti problémů. Obzvláště těžké to měly v tehdejší společnosti svobodné matky, jejich děti a sirotci, kterým se ŽNR snažila pomoci skrze přednášky prezentující tyto situace jako naprosto běžnou věc. Za cíl si organizace kladla, aby svobodnými matkami ostatní lidé neopovrhovali, a naopak se jim snažili vypomoci. V této době bylo mnoho zákonů, jež se týkaly mateřství, pro ŽNR nesmyslných a členky požadovaly ve velké míře jejich zrušení nebo alespoň minimalizování. Například zákon z roku 1885,⁵⁶ který nařizoval umístění těhotné prostitutky v polepšovnicích, byl díky ŽNR zrušen.

ŽNR se snažila docílit celkové obnovy morálnosti ve větších městech a veškerých odvětví jak veřejného, tak osobního života. Snažila se zabránit násilí, byla proti nočním barům, proti nevěstincům. Domáhala se klidu a pořádku ve všech sférách života. Dokonce požadovala po vzoru zahraničí i vznik ženské policie,⁵⁷ což bylo ale na území Československa zamítnuto s poznámkou neefektivnosti. Během krize ve třicátých letech se ŽNR snažila chránit především ženy, aby se na základě státního ušetření neměnily zákony v jejich neprospěch. Během krize přestávaly být vdané ženy zaměstnávány, a naopak zde byla spíše tendence k jejichž propouštění.

⁵⁵ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 67. ISBN 8024402483.

⁵⁶ Autor neznámý. Ze Ženské národní rady. Ženská rada. 1926, r. 2., č. 2., str. 26.

⁵⁷ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 73. ISBN 8024402483.

2.4.3 ŽNR A ZAHRANIČÍ

Velmi důležitý pro ŽNR byl neustálý kontakt se zahraničím. Po první světové válce a po vzniku samostatné republiky členky *Ženské národní rady*, především Františka Plamínková, přispívaly ke kladnému vnímání ČSR. Plamínková byla zahraničím často označována, vedle prezidenta T.G.M. a E. Beneše, za jednoho z nejvýznamnějších představitelů československé společnosti, který napomáhá kladnému vnímání ČSR ve světě. Ve spojitosti se zahraničím nebyly důležité pouze zkušenosti, kterých členky během spolupráce nabyly, nýbrž i zviditelnění národa. Velká část komunikace se zahraničím probíhala ve francouzštině.

ŽNR byla členskou organizací *Mezinárodní ženské rady* od roku 1926.⁵⁸ Jednalo se o organizaci, která fungovala ve Washingtonu od roku 1888⁵⁹ a zastřešovala ženské spolky z celého světa. Hlavním záměrem *Mezinárodní ženské rady* bylo spojit veškeré organizace zabývající se ženskou otázkou a tím vytvořit pevnou půdu pro ženy z celého světa a zajistit jim tak lepší postavení ve společnosti. Díky Františce Plamínkové, která se roku 1925⁶⁰ stala viceprezidentkou MŽR, si ŽNR získala velmi dobrou reputaci a ve třicátých letech byla v řadě několika odvětví prohlášena za jednu z nejvíce pracovitých členů celé MŽR. Dále byla ŽNR členkou *Mezinárodní aliance pro volební právo žen a rovná práva občanství*, které vzniklo roku 1904 v Berlíně⁶¹ a Františka zde byla taktéž místopředsedkyní, *Malé ženské dohody*, organizace, jež vznikla v Římě roku 1923.⁶²

⁵⁸ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 102. ISBN 8024402483.

⁵⁹ Autor neznámý. Zprávy organizační. Ženská rada. 1925, r. 1., č. 2., str. 10.

⁶⁰ HENDRYEHOVÁ, Soňa. Biographical Dictionary of Women's Movements. 2006, s. 436-440. ISBN 9789637326394.

⁶¹ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 116. ISBN 8024402483.

⁶² Tamtéž, s. 118.

2.4.4 ZÁNÍK ŽNR

Zánik *Ženské národní rady* je úzce spjat s nástupem 2. sv. v. Roku 1938⁶³ zaslala F. Plamínková otevřený dopis Hitlerovi, kde vyjádřila svůj nesouhlas k napadení Československa. O rok později byla nacisty poprvé zatčena. Po několika týdnech byla ovšem propuštěna a navrátila se k veřejné činnosti. Pořádala semináře zaměřené na české spisovatelky devatenáctého století. Názvy seminářů např. *Spisovatelky sobě* či *Krásy českého jazyka*⁶⁴ samy napovídaly o snaze seminářů posílit národní vědomí. Ke konání posledního semináře již nedošlo. Františka byla podruhé zatčena, odvedena do Terezína a 30.června 1942⁶⁵ byla nacisty v Praze popravena.

Ženská národní rada fungovala samostatně do roku 1940,⁶⁶ kdy byla bez vědomí F. Plamínkové připojena k *Národnímu souručenství spolu s muži*.⁶⁷ To vedlo k tomu, že ženy našly zastoupení pouze v místních a okresních zastoupení, nikoliv v krajských. K úplnému konci ŽNR došlo v září 1942,⁶⁸ kdy spolek obdržel dopisy s doporučením o ukončení činnosti. Organizace se následně sama rozpustila.

3 ŽENSKÁ RADA

Během první poloviny dvacátých let devatenáctého století⁶⁹ nastal značný obrat v tisku. Prvotní uvolnění režimu žen po válce vystřídal rychlé navrácení se do starých zvyklostí, kdy se žena ocitla téměř ve stejném postavení, jaké jí náleželo před válkou. Jak již bylo zmíněno, prostor a sloupky v tisku, které byly krátce po válce zpřístupněny ženám, byly redakcemi pozměňovány a ženám postupně znepřístupňovány, až ženy neměly možnost publikovat a své názory prosazovat téměř nikde. Proti ženám vzdělaným a vysoce postaveným s vyššími ambicemi, než být pouze manželkou a matkou „*se šířily pověsti, hodné divokého západu, a nebylo možno se hájiti tiskem.*“⁷⁰

⁶³ HENDRYEHOVÁ, Soňa. Biographical Dictionary of Women's Movements. 2006, s. 439. ISBN 9789637326394.

⁶⁴ HENDRYEHOVÁ, Soňa. Biographical Dictionary of Women's Movements. 2006, s. 439. ISBN 9789637326394.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 88. ISBN 8024402483.

⁶⁷ Tamtéž, s. 88.

⁶⁸ Tamtéž, s. 89.

⁶⁹ Autor neznámý. Zprávy organizační. Ženská rada. 1925, r. 1., č. 1., str. 12.

⁷⁰ Tamtéž.

Jelikož jim bylo ale angažování se v dosavadním tisku znepřístupněno, neměly se proti staronovým zvyklostem nesvéprávného postavení ženy jak bránit.

Jelikož si byly členky na půdě ŽNR plně vědomy faktu, že bez propagace by činnost ŽNR ztrácela svou podstatu, začala vznikat polemika o založení samostatného ženského tisku, který by byl otevřen veškerým ženským otázkám. Obtížnosti, kterým musela ŽNR při vzniku časopisu čelit, nakonec svou vytrvalostí překonala a krátce na to vznikl feministický časopis *Ženská rada*. Již v prvním čísle byl nastíněn nelehký vznik, kterým si musel měsíčník projít. ŽNR zde podotýká, že „*nemáme ani tušení, jaké obtíže a jaké bolesti předcházely a provázely jeho zrození. Je to dítě lásky, a proto ani nemohlo přijít na svět, než 1.máje, je to dítě lásky, posvěcené zákonem solidarity.*“⁷¹ Krátce po vzniku se sama ŽNR v ŽR ke vzniku vyjádřila následovně: „*O čem jsme ještě před rokem sotva odvažily toužebně šeptati, dnes jest skutkem: Ženská národní rada, totiž my, my ženy pracující rukama, mozky i srdcem pro lepší zítřek ženy, máme list, dobrý a krásný list.*“⁷²

Měsíčník *Ženská rada* v čele s F. Plamínkovou byl tedy základním orgánem *Ženské národní rady*. Vycházel každý měsíc od roku 1925 nepřetržitě do roku 1938⁷³ s každoroční dvouměsíční pauzou. Zprvu byl měsíčník omezený a veřejnosti málo známý, a proto musel být značně dotován. Postupem času se ale velmi rozšířil, nabyl větší počet odběratelek a byl schopný se uživit sám. Byl to časopis na velmi vysoké úrovni jak jazykově, stylově tak obsahově. Jedná se o časopis, který „*znamená odhodlaný a pevný krok: Ven z teorií! Ven z hesel! K životu a do života!*“⁷⁴

Hlavním poselstvím měsíčníku bylo informovat širokou veřejnost o situacích ženiných. Čtenářům se tak nabízelo proniknutí do dění, které se odehrávalo ať už na půdě ŽNR či mezi jejími členkami.⁷⁵ Zabýval se především právy a zákony, jež ženu omezovaly. Zrcadlila se zde témata, kterým se věnovala sama ŽNR, a tedy témata týkající se postavení ženy jak ve veřejné, tak rodinné sféře. Jednalo se především o zaměstnání žen, jejich postavení v rodině a manželství, školství, boj proti prostituci. Značnou roli zde hrály rubriky, ve kterých byly veřejnosti přístupné informace ohledně pořádaných

⁷¹ BERANOVÁ-CHEJNICKÁ, A. Solidarita žen. *Ženská rada*. 1925, r. 1., č. 1., str. 11.

⁷² BERANOVÁ-CHEJNICKÁ. Solidarita žen. *Ženská rada*. 1925, r. 1., č. 4., str. 11.

⁷³ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 64. ISBN 8024402483.

⁷⁴ BERANOVÁ-CHEJNICKÁ, A. Solidarita žen. *Ženská rada*. 1925, r. 1., č. 1., str. 11.

⁷⁵ Tamtéž.

událostí, akcí a koncertů, které v brzké budoucnosti proběhnou, čímž byla *Ženskou národní radou* veřejnost na akce zvána, nebo již akce proběhly a ŽNR jen shrnuje jejich konání. Část časopisu byla taktéž věnována tzv. poradně, „v níž ŽNR vyřizovati bude veškeré dotazy, udělovati rady a pokyny ze všech oborů ženské činnosti.“⁷⁶

Uvnitř ŽNR docházelo ke snaze o zrušení velkého množství příliš přísných zákonů, které byly uzákoněny během 19. století, jež v tehdejší společnosti přetrvávaly až do první poloviny století dvacátého. Jednalo se o zákony uzákoněny v době před 1. světovou válkou, a jelikož válka přinesla kvůli ztíženým životním podmínkám značnou změnu v lidském smýšlení a chování, bylo jasné, že je zapotřebí i změna zákonů samotných.

V každém čísle je pod titulkem *Zprávy organizační* sepsán poctivý seznam veškerého snažení a cílů *Ženské národní rady*. Seznam přinášel nejen cíle a úspěchy ŽNR, ale i úspěchy z jednotlivých světových ženských organizací a výborů, jako například *Mezinárodní aliance pro volební právo žen* či *Mezinárodní ženská rada*.

Měsíčník byl typický i tím, že přinášel informace o dění z ciziny, nabízel sdělení ze zahraničních zasedání, kde se řešilo postavení žen a byl tím tak dodáván nadhled českým ženám. Tím se zvyšovala inspirace a snaha pro emancipaci. Členky se zabývaly postavením ženy v různých oblastech života ve světě např. žena matka, žena manželka, ženské volební právo, nezaměstnanost žen a následně zjištěná fakta porovnávaly se situací v českém prostředí. Chtěly tím poukázat na zaostalost v postavení žen na území českém. Dále měsíčník podával zprávy z dění *Amerického klubu dam* a informoval o různých ženských vystoupení, o přednáškách a událostech, které se odehrávaly ve Francii, Rakousku a dalších zemích. Jelikož byl z každého čísla utvořen výtah, který byl přeložen do jazyka francouzského, otevíraly se ŽNR značné možnosti styku se zahraničím.⁷⁷ Do USA bylo odvezeno prvních 75⁷⁸ čísel a do Francie byl měsíčník dokonce pravidelně zasilán.

Měsíčník se na začátku potýkal s velkými finančními problémy, jelikož ho ŽNR financovala sama pouze z příspěvků veřejnosti a z financí, které obdržela díky konaným koncertům. Od těchto problémů se odvíjí vývoj časopisu, který je zřetelný především na

⁷⁶ Autor neznámý. Zprávy organizační. Ženská rada. 1925, r. 1., č. 1., str. 12.

⁷⁷ BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 64. ISBN 8024402483.

⁷⁸ Tamtéž.

obsahu, grafice i tématech. V prvních ročnících se jedná jen o stránky zaplněné textem. Každé číslo mělo striktně 16 stránek a délka nebyla během prvních několika čísel nikdy překročena. Postupem času ale oslovoval měsíčník stále větší počet odběratelek, tudíž mohlo dojít k jeho rozšíření. Začaly do něj být vkládány jednoduché obrázky např. pracujících žen a různé reklamy, např. téměř každé číslo ročníku 1927 je již zakončeno čtyřmi až pěti stránky, na kterých najdeme pouze reklamy týkající se nejrůznějšího zboží od dámských látek po tiskařské služby.

Z hlediska tematiky můžeme v prvních číslech spatřit články týkající se především české ženy ve společnosti, právo manželské, právo rodinné, volby a žena apod. Postupně se do měsíčníku ale dostává stále více informací ze zahraničního dění.

3.1 ŽENSKÁ RADA A LITERATURA

ŽNR se zabývá i tím, aby se veřejnosti alespoň okrajově dostávalo sdělení ohledně významné literatury v té době vycházející. V prvních ročnících *Ženské rady* se zmínky o literatuře neobjevují vůbec. Jelikož byl na počátku časopis ve finanční tísní, dochází zde k řešení pouze závažných otázek např. ženy a zákon restriční, zákon o nové střední škole, právní postavení v manželství apod. Změna nastává až ke konci 30. let,⁷⁹ kdy dochází díky lepší finanční situaci k celkovému rozvoji *Ženské rady*. Do měsíčníku začal být přidáván sloupek *Došlé publikace*, který se zde objeví skutečně pouze párkrát za rok. ŽNR zde publikuje významné autory a názvy jejich děl např. prosazuje práci Marie Majerové, jež si „všímalá především života, lidu, jeho bolesti a jeho zápasů.“⁸⁰ Její román *Nejkrásnější svět* se dočkal obzvláště vysokého ohlasu. Marie zde poukazuje na skutečnost, jak na našem venkově vzniká „socialistické přesvědčení“.⁸¹ Dalšími, ne méně významnými autory, kteří jsou zde zmíněni, jsou: Karel Poláček, Josef Kopta, Václav Říha. Objevují se zde i zmínky o dílech neuměleckých. Například je zde zmíněna zrovna vycházející kuchařka, či zmínka o Masarykově přednášce, kde se zaobírá československou společností. Tento sloupek se během dvou let razantně proměnil, literatura z něj téměř vymizela a zůstaly zde jen texty neumělecké. Krátce na to zanikl úplně.

⁷⁹ Autor neznámý. Došlé publikace. Ženská rada. 1928, roč. 4., č. 6., str. 97.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

Pod titulkem *Z kulturních dějin lidstva* informuje⁸² ŽNR o některých významných literárních osobnostech začátku let třicátých. Vyzdvihuje zde knihu Marie Šárecké *Společenský život národů*,⁸³ o které tvrdí, že je skutečně průkopnická a pro tehdejší společnost velmi přínosná.

Na začátku roku 1932 se vyskytuje článek, který je věnován ženě v literatuře a umění, kde ŽNR informuje o cyklu přednášek o moderních básnířkách a spisovatelkách. Každá přednáška je věnována spisovatelkám z jiného státu. První přednáška se soustředí na spisovatelky z Ruska, kterou měl na starost překladatel ruské poesie, dr. F. Kubka. Hlavním tématem této přednášky se stal obraz ženy, „*kteřá ze soukromí rodinného života postavena byla do neklidné doby revoluční.*“⁸⁴ Představil básnířku A. Achmatovou a romanopiskyni M. Šaginianovou. Dále poukázal na práci pojednávající o feministce a velvyslankyni A. Kollontajové, která byla napsána Věrou Inbergovou a Olgou Foršovou. Druhá přednáška byla věnována spisovatelkám z Francie, na které poukázala E. Jurčinová. Hlavním tématem zde byla romantická básnířka Marcellina Desbordes-Valmore, jejíž dílo bylo považováno za „*jeden z nejryzejších projevů ženské lyriky*“⁸⁵ ve Francii. Následující přednáška bude věnována spisovatelkám slovenským, kdy přednášející se stane dr. Flora Kleinschnitzová, „*vědecká pracovnice v oboru slovenské literatury*“.⁸⁶ Následující čtvrtá přednáška bude zaměřena na spisovatelky německé. Na přednášce páté bude pojednáváno o neznámých spisovatelkách polských, o kterých promluví Janína Viskovatá, polka žijící v Praze. Zakončen bude cyklus přednáškou o spisovatelkách amerických. Cílem cyklu přednášek bylo poukázat na hodnoty, které ženy do literatury přinášejí nejen na území Československa, nýbrž na území celého světa.

Velmi vřelý postoj zastává ŽR k Boženě Němcové, kterou považuje „*za statečnou ženu se živým duchem a plamenným srdcem, jež má význam pro celý národ.*“⁸⁷ Pod titulkem *Společnost Boženy Němcové*⁸⁸ zveřejňuje své plány na založení muzea a památníku Boženy Němcové.

⁸² OMELČENKOVÁ, Marie. Z kulturních dějin lidstva. Ženská rada. 1931, roč. 7., č. 8., str. 181.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Autor neznámý. Žena v umění a literatuře. Ženská rada. 1932, roč. 8, č. 2.-3., str. 48.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ TILSCHOVÁ, Anna Maria. Společnost Boženy Němcové. Ženská rada. 1933, roč. 9., č. 2., str. 21.

⁸⁸ Tamtéž.

Od konce 30.let zde byly také otiskovány dopisy, ve kterých ženy děkují členkám ŽNR za jejich píli a činnost. Bylo jich ovšem jen velmi malé množství.

3.2 ROZDÍLNÉ POSTAVENÍ MUŽE A ŽENY V MANŽELSTVÍ Z POHLEDU ŽNR

3.2.1 ČESKOSLOVENSKÝ OBEČNÝ ZÁKONÍK OBČANSKÝ

Zákony rozhodující o rozdílných úkolech a povinnostech muže a ženy v manželství spadají pod právo rodinné. Právě to bylo zahrnuto již v zákoníku rakouském z roku 1811.⁸⁹ Byl nazýván *Všeobecný občanský zákoník rakouský*⁹⁰ a platil na území Rakousko-uherské monarchie. Vznikl ovšem za podmínek, kdy byla vysoká míra nemocí, a tudíž vysoké procento úmrtnosti dětí. Povinností ženy bylo tedy především rodit děti, ze kterých se alespoň několik dožilo dospělého věku.

O více než sto let později, kdy bylo dosavadní občanské právo vznikem ČSR převzato do práva československého a zákoník byl tak přejmenován na *Československý obecný zákoník občanský*,⁹¹ došlo ve společnosti k patrným změnám. Procento úmrtí dětí se snižovalo, a tudíž klesal tlak na ženy, co se týče počtu dětí, které měly přivést na svět. Pro ně to byla vidina oprostění se od domácnosti, vidina práce, která by se rovnala práci mužské. Ovšem tím, že se žena stala sňatkem muži zcela podřízenou a její povinností bylo stát mu služkou, neměla na takové činy práva.

Převzatá forma rakouského zákoníku byla pouze nouzovým řešením dočasným a téměř okamžitě po vzniku ČSR byl kladen tlak na jeho reformu. Diskuze o reformě probíhaly na počátku let dvacátých,⁹² kdy měla být pozornost zaměřena především na odstranění nedostatků, které rakouský zákoník obsahoval. Zákoník měl být taktéž doplňován o nové zákony a novely a ženám se tak konečně naskytla naděje na zlepšení situace v oblasti práv v manželství. K těmto rozsáhlým změnám ale nakonec nedošlo a zákoník se žádných převratných změn, až na pár výjimek, nedočkal. Ministerstvo se vydalo cestou nejjednodušší. Zákoník z roku 1811 byl v oblasti rodinného práva a manželství pouze

⁸⁹ SVOZILOVÁ. Právní postavení ženino v manželství. Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 2., str. 5.

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 22. ISBN 8021039744.

⁹¹ HARMÁČKOVÁ, Dariana. Občanské zákoníky v československých dějinách. Praha, 2012. Bakalářská. Bankovní institut vysoká škola Praha.

⁹² SVOZILOVÁ. Právní postavení ženino v manželství. Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 2., str. 6.

přeložen a doplněn o tzv. manželskou novelu.⁹³ „*Manželské a rodinné právo bylo tedy v průběhu první republiky měněno pouze řadou dílčích zákonů, například zákona o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.*“⁹⁴

Nový *Československý obecný zákoník občanský* tedy stále setrval na starých principech, kdy je muž považován za hlavu rodiny, měl by být svou ženou uctíván a náleží mu, oproti své ženě, veškerá práva týkající se jejich dětí.

3.2.2 MANŽELSKÁ NOVELA

Jednou z hlavních změn, k níž došlo během snahy o reformu občanského zákoníku, byla nově zformovaná novela týkající se reformy manželského práva, tzv. manželská novela,⁹⁵ která nabyla účinnosti rok po vzniku ČSR. Novela obsahovala úpravu práv týkajících se vzniku manželství, jeho trvání a možný zánik. Důležitým krokem bylo zavedení sňatku necírkevního, který dával možnosti volby, a tudíž nebyla víra partnerů považována za věc primární. Taktéž byl díky novele povolen právní zánik manželství a to tzv. rozlukou manželství, která mohla nastat z důvodů cizoložství či nevhodnému chování jednoho z manželů. Druhou možností zániku manželství byl tzv. rozvod od stolu a lože,⁹⁶ který ovšem neukončil manželství právně a jen oprostil muže a ženu od společného žití.

„*Manželská novela byla zcela zřejmě v daném období největším přínosem rodinného práva až do přijetí zákona o právu rodinném z roku 1949.*“⁹⁷

3.2.3 ODLIŠNÁ PRÁVA V MANŽELSTVÍ V PRVNÍ REPUBLICE

Jak již bylo tedy naznačeno, zákony dané v zákoníku rakouském byly téměř totožné s těmi, které stály v *Československém obecném zákoníku občanském*. *Ženská rada* upozorňuje na mnoho nesrovnalostí, kterými je nový *Československý zákoník* doprovázen. Například zde stojí, že žena nemá žádné právo na rozhodování o tom, zdali se smí dcera vdávat, či nikoliv. Takové právo nabývá jen muž, jelikož mu náleží tzv.

⁹³ VESELÁ, Renata, Milana HRUŠÁKOVÁ a Karel SCHELLE. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 78. ISBN 80-86432-48-3.

⁹⁴ Tamtéž, str. 77.

⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 23. ISBN 8021039744.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ ŠKOPKOVÁ, Lenka. *Vývoj právní úpravy manželství 1811 - 1964*. Plzeň, 2012. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni.

moc otcovská.⁹⁸ Pokud ale nastane situace, kdy muž zemře, žena stále práva na udělení souhlasu ke sňatku nenabývá. Žena po smrti svého muže nabyde pouze práva zajistit výživu pro dítě, nikoliv moc o dítěti rozhodovat. Zde se naskýtá otázka, kdo po případné smrti otce převezme roli rozhodovací o sňatku. Žena se může stát poručnicí svých dětí, avšak to jí stále právo rozhodující nepřiděluje. V takovém případě je zastoupena poručnickým soudem, který rozhoduje za ni. ŽNR se zaobírá otázkou, kdy slušné ženě není zákoníkem povoleno rozhodovat o svých dětech, zatímco muži alkoholikovi, soudem trestaného a násilného, práva na rozhodování o dítěti nijak upřít nelze. Jediných práv, kterých žena nabývá jsou práva týkající se souhlasů o platnosti manželství. Ta jsou klíčová a ženám být odebrána nesmí. Jsou to souhlasy týkající se vstupu do manželství a odchodu z manželství.

Sňatek s sebou nese i určitá rizika, která se promítají především v životě ženy. Při vstupu do manželství ztrácí své jméno, přetrhávají se tím vazby s jejím dosavadním životem. Často dochází vlivem situace ve společnosti k propuštění ze zaměstnání či se stává pro mnoho zaměstnavatelů nezaměstnatelnou. Na druhou stranu se ale často žena stává sňatkem váženější osobou, veřejností přijatelnější a lidé už si k ní nedovolí to, co by si za stejných okolností dovolili k dívce neprovdané.

ŽNR přichází s myšlenkou, že se ženy vžily do role submisivního člena domácnosti. Bylo tomu dáno především tím, že ženské domácí práce nebyly považovány za rovnocenné práce pracím mužským, což se rozcházelo se skutečností, na kterou poukazuje *Ženská národní rada*, a to, že „je například známa celá řada případů, kdy studium synů rodiny umožněno bylo jen úsporami matky – hospodyně nebo výsledky její výdělečné činnosti, prováděné v rámci domácnosti (švadleny, obchodnice aj.).“⁹⁹ Ženy, které mají ale normu nastavenou tak, že domácí práce nejsou prací plnohodnotnou, často podceňují samy sebe. Důsledkem tohoto vnímání se žena dostává do pozice submisivní, kdy bere za samozřejmost muže poslouchat.

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 8021039744.

⁹⁹ TUMPLÍŘOVÁ, M. Hospodyňské úkoly ženy s hlediska veřejného. *Ženská rada*. 1925, roč. 1., č. 1., str. 5.

3.2.4 NOVÉ PRÁVO RODINNÉ

Situace, kdy se v novém československém zákoníku objevila pravidla stará, vyvolala na půdě ŽNR značný rozruch. Začalo se zde vyskytovat mnoho debat ohledně notného nepochopení zákoníku, který stále setrval ve starých zvyklostech. Na základě zákoníku, ve kterém bylo mnoho neshod v oblasti manželských a rodinných práv, bylo zapotřebí sestavení práva nového, na kterém začaly pracovat právě členky ŽNR. Své požadavky shrnuly do několika bodů. Požadovaly vyšší věkovou hranici při vstupu do manželství, a to na minimální věk 18 let jak pro ženu, tak pro muže. Dále chtěly prosadit, aby se manželé společně dohodli na svém příjmení, aby si sami vybrali bydliště, které bude jejich domovem po sňatku. Pokud se smlouvou neupraví majetkové vyrovnání před sňatkem, vstupem do manželství se majetek sloučí, a tak nabyde muž majetku ženy a taktéž žena nabyde majetku muže. Pokud by bylo manželství ukončeno rozlukou, dělí se majetek rovným dílem. Požadují, aby se otcovská moc, kterou muž nabyl během rodičovství v 19. a na začátku 20. století, přeměnila na moc rodičovskou.¹⁰⁰ Otec i matka mají mít stejná práva na rozhodování o svých dětech. Pokud by došlo k rozporům mezi manželi, situace by se řešila přiděleným soudem.

ŽNR rada obhajovala tento návrh o vznesení nového zákona tím, že značná část mužů již v té době viděla v ženách nejen svou pomocnici, ale spolupracovnici. Tvrdila, že mnoho domácností již podle doposud neuzákoněného rodinného práva nevědomky žije, a uzákoněním by se informace alespoň dostaly k té části občanů, kteří stále svým chováním a zvyklostem setravávají ve společnosti devatenáctého století.

T.G.M. se k takovéto formě manželství, která byla dána zákoníkem rakouským, stavěl převážně negativně. Především odmítal nadřazený postoj muže k ženě obecně a pevně věřil, že žena je muži rovnocenná ve veškerých oblastech života. Není zde tedy prostor pro omezování žen ve svazku manželském. Byl proti tomu, aby se muži ženili jen kvůli penězům a na své manželky pohlíželi jako na služebné, které jsou zde jen pro jejich potěšení. Byl toho názoru, že každá žena by měla mít možnost zachovat se v určitých situacích tak, jak uzná sama za vhodné, a ne být neustále někým usměřována a ovlivňována. Vycházel především z vlastní situace, poněvadž pomáhal doma ženě s domácností a staral se o děti. Dalším podkladem pro svá tvrzení uváděl fakt, že byla v

¹⁰⁰ SVOZILOVÁ, M. Právní postavení ženino v manželství. Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 3., str. 3.

19. století vysoká míra úmrtnosti žen z celkové vyčerpanosti organismu,¹⁰¹ který byl neustále zatěžován porody a domácími pracemi. Názory ŽNR byly T.G.M. vřele podporovány.

ŽNR vytrvale pracovala na podobě nového zákona. Od let dvacátých se členky snažily, aby se do nového práva rodinného dostaly požadavky vyřčeny ženami, a ne, jen muži. Členky byly zásadně proti podobě zákona ve stylu o nás bez nás, a tak se snažily za každou cenu prosadit alespoň některé ze svých požadavků. Návrh práva vypracovaný *Ženskou radou* byl předložen doktoru B. Kafkovi, který stál u snahy o zreformování zákoníku. Měl za úkol, aby se při utváření nových zákonů bral alespoň malý zřetel na požadavky žen.

Ke sjednocení občanského a rodinného práva došlo až roku 1939,¹⁰² kdy byly české země obsazeny německou armádou. O tři roky později byla *Ženská národní rada* rozpuštěna.

3.2.5 PŘERUŠENÉ TĚHOTENSTVÍ A VÝCHOVA

Již Aristoteles byl zastáncem toho, že manželé jsou spojeni především svými dětmi, které zplodí, jelikož společné věci a události dvou lidí mezi nimi utváří pouto. Tvrdil, že pokud je manželství bez potomků, není pevné a snadněji se rozpadne.¹⁰³ S tím se pojí i představa o správné výchově, o které se začalo diskutovat až v první polovině 20. století. Byla to ale výchova, která se značně lišila od výchovy dětí ve století devatenáctém.

V 19. století se nekladla téměř žádná míra na důležitosti na správnou výchovu. Hlavním záměrem otců a matek bylo vychovat děti takové, které převezmou rodinnou živnost a ve stáří se o ně postarají. Mladé páry se často chovaly tak, jak to bylo zvykem u jejich rodičů, z čehož se stával kolotoč, ze kterého nebylo úniku. *Ženská rada uvádí, že „dítě získává vlastnosti svých rodičů, nedědí je v pravém slova smyslu, nýbrž přejímá je skutečně z jejich života. Dítě má býti veselé, smavé – veselá mysl, dlouhý věk,“¹⁰⁴*

¹⁰¹ NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999, s. 189. ISBN 8090262228.

¹⁰² ŠKOPKOVÁ, Lenka. Vývoj právní úpravy manželství 1811 - 1964. Plzeň, 2012. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni.

¹⁰³ LENDEROVÁ, Milena, ed. Žena v českých zemích od středověku do 20. století. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie, s. 98. ISBN 9788071069881.

¹⁰⁴ MERHAUT, Ant. Zdravotní rada. Ženská rada. 1927, roč. 3., č. 3., str. 8.

z čehož následovně vyplývá, že pokud budou žít rodiče v harmonickém vztahu, tak i dítě si osvojí předpoklady pro harmonický vztah ve svém budoucím svazku manželském.

Právě to Masaryk viděl jako jednu z nejdůležitějších pilířů manželství. Věřil, že pokud se budou manželé navzájem respektovat a žít v souladu, mohou tak postavit základy nejen svým dětem pro vyváženější vztah v budoucím manželství, ale i pro společnost jako takovou.

Usilovně ŽNR bojovala i o snížení počtu přerušenoého těhotenství. Procento potratů během let dvacátých bylo značně vysoké. Na I. gynekologické klinice bylo roku 1923 z přijatých 2717 těhotných žen a dívek provedeno 703 potratů, tedy okolo 25 %. Ve Vinohradské státní nemocnici to ale bylo v tentýž rok procent téměř 50.¹⁰⁵ Dle statistiky se jedná převážně o ženy vdané, plně zatížené pracující v hospodářství. Je tedy více než jasné, že fakt, „že potratové zlo má vážnou příčinu v hospodářské bídě, bude moci býti ztěžka popírán.“¹⁰⁶ Další příčinou přerušenoého těhotenství bylo tzv. nemanželské mateřství, kdy se svobodné matky bály hanby.

Doktor Milan Janků taktéž v ŽR upozorňuje na zdravotní problémy, jež mohou nastat i po provedení potratu odborníkem. Nicméně je známo, že většinu potratů provádí člověk bez lékařských znalostí. Celkově se jedná až o 5 % úmrtnosti ženy a 40 % žen trpící trvalými následky.¹⁰⁷

ŽNR považuje otázku potratu za „zlo opravdu veliké, zlo společenské, proti němuž nutno organisovati boj [...]“¹⁰⁸ V zájmu zlepšení potratové situace chtěly dosáhnout celkového pozvednutí všeobecného vzdělání, hlavně vzdělání zdravotnického a vzdělání v otázkách pohlavních.

Mudr Janků vypracoval a následně předložil návrh nového zákona, ve kterém stálo, že o vážnosti potratu rozhoduje pouze doktor, nikoliv žena. Pokud muž nechá ženu těhotnou v tíšňové situaci, bude potrestán vězením. Pokud se žena rozhodne podstoupit potrat u člověka lékařsky nevzdělaného, bude žena souzena podle závažnosti situace, ve které se rozhodla.

¹⁰⁵ JANŮ, Milan. Otázka potratová. Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 5., str. 2.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 3.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 3.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 5.

3.3 ŠKOLSTVÍ A JEHO PŘÍSTUP K ŽENÁM

3.3.1 VZDĚLÁNÍ ŽEN NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Přestože byly na konci 18. století¹⁰⁹ ve větších městech zavedeny první třídy pro dívky z majetnějších rodin, ze kterých se během 19. století většinou staly samostatné dívčí školy, byl pro většinu žen a dívek ještě v 19. století charakteristický omezený obecný rozhled a nízká úroveň vědomostí a znalostí. Bylo tomu tak především kvůli vyučujícím předmětům, které byly orientovány převážně na ženské ruční práce. Jak velkou roli hrála výuka ručních prací v tehdejší společnosti nám může nastínit fakt, že se v učebních plánech udržely ještě několik málo let po vzniku Československé republiky.

Hlavní zlom nastal roku 1890, kdy bylo založeno dívčí gymnázium Minerva¹¹⁰ a začaly vznikat školy odborné, soukromé i veřejné, jenž si kladly dva hlavní cíle. Prvním bylo vyučit dívky v dovednostech, se kterými se následovně setká v domácnosti přesně tak, jak to bylo doposud. Druhým, pro společnost novým cílem bylo dívku vzdělat v oblastech takových, díky kterým bude následovně zaměstnána. V duchu těchto cílů vznikla například *Pokračovací škola pro dívky*, která se později proměnila v *Průmyslovou pokračovací školu pro dívky*.¹¹¹ Vznikl i penzionát pro dívky, jehož služby byly ale natolik finančně náročné, že byly přístupné pouze dívkám z bohatých venkovských rodin. Celkově se do vzdělávacích institutů dostávaly dívky z majetnějších rodin. S výjimkou studentek na penzionátu, se ke studiu dostaly především dívky z měst, jelikož na venkově bylo vzdělání dívek považováno velmi často za věc zbytečnou.

Vysoké školy byly ještě stále doménou především mužů. Na přelomu století se ovšem mění i tato zvyklost. „*Roku 1897/98 byly dívky připuštěny ke studiu na filosofické faultně a roku 1904/5 jim bylo umožněno studium medicíny.*“¹¹²

¹⁰⁹ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie, s. 88. ISBN 9788071069881.

¹¹⁰ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005. Gender sondy, s. 34. ISBN 80-86429-38-5.

¹¹¹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005, s. 38. Gender sondy. ISBN 80-86429-38-5.

¹¹² KOZÁKOVÁ, Anděla. *Postavení akademicky vzdělané ženy*. Ženská rada. 1929, roč. 5., č. 10., str. 145.

3.3.2 VZDĚLÁNÍ ŽEN PO VZNIKU ČSR

Nová doba představovala pro dívky zcela nové možnosti ve většině oblastech školství. Povinná osmiletá školní docházka byla zavedena bez výjimky a bez rozdílu pohlaví. Výuka probíhala buď ve škole obecné na venkově, či měšťanské ve městech.

Změny taktéž nastaly na školách středních, kdy „*hospodářská tíseň doby nutila dáti nejen vzdělání, ale i možnost výděлку v případě neprovdání, a tak se začalo na střední dívčí školství pohlížeti jako na školství průpravné pro další vyškolení k určitému povolání, jako je tomu u středních škol chlapeckých.*“¹¹³ Dívkám byl udělen souhlas ke studiu na chlapeckých středních školách. Měly tedy na výběr mezi dívčí a chlapeckou střední školou.

Nemalých změn se dočkalo i studium škol vysokých, kdy bylo dívkám zpřístupněno studium práv a vysokých škol technických. Na dívky, jež studovaly obory technické bylo ovšem nahlíženo s patrnou pochybností, jelikož to bylo považováno za náročnější odvětví. *Ženská národní rada* zastávala studium žen na technických školách argumenty, že nároky na ženskou inteligenci kvůli neustálému pokroku techniky rostou, ale ženám zároveň není dopřána plná důvěra pro toto studium, a tedy pro rozšíření znalostí a vědomostí týkající se techniky nové.

Na počátku první republiky se ale situace dostává opět do sporů. V roce 1922¹¹⁴ opouštěly brány právnické fakulty první absolventky. Netušily ovšem, že jejich případné žádosti o pracovní pozice budou z velké míry zamítány bez udání důvodů. *Ženská rada* uvádí, že „*několik doktorek práv – které nejen že měly kvalifikaci daleko lepší než velká většina mužských žadatelů, nýbrž i v praxi se plně osvědčily – byly vrchním zemským soudem v Praze přijaty jako bezplatné právní praktikantky.*“¹¹⁵ Školy ženám zpřístupněny tedy byly, ale status podřadnosti zde nadále přetrvával.

V tento moment, kdy byly vzdělané ženy zaměstnávány jako neplacená nebo velmi levná pracovní síla, se začala *Ženská národní rada* zabývat otázkou vzdělanosti a zaměstnanosti ještě hlouběji, než tomu bylo doposud. Prosazuje myšlenku, že vzdělání ženě staví nejen lepší základy pro soužití s mužem, ale především jí dává i základy pro úkoly mateřské a hospodyňské, čímž staví pevné základy pro rodinu. A jelikož byla

¹¹³ TUMPLÍŘOVÁ, M. Hospodyňské úkoly z hlediska veřejného. *Ženská rada*. 1925, roč.1., č. 1., str. 5.

¹¹⁴ V., J. Ženy s právnickým vzděláním a státní služba. *Ženská rada*. 1925, roč. 1., č. 1., str. 7.

¹¹⁵ Tamtéž.

rodina viděna jako „základ státu“,¹¹⁶ mělo by být svobodné vzdělávání žen v zájmu veřejnosti samotné. Žena by měla být ve studiu podporována, a ne o něj být připravována.

Ve druhé polovině let dvacátých dochází díky ŽNR ke zlepšení situace českých doktorek práv. Žádost o přijímání absolventek práv jako plnohodnotných pracovnic přednesla Františka Plamínková u doktora K. Viškovského¹¹⁷ a následovně dotaz předložila i v senátě. Krátce na to se jí dostalo od K. Viškovského odpovědi, že pracovní žádosti absolventek nebudou již nadále odmítány. Toto tvrzení bylo nedlouho poté potvrzeno i ministrem spravedlnosti, doktorem Hausmannem.¹¹⁸

3.3.3 STŘEDNÍ ŠKOLA PRO CHLAPCE A DÍVKY

V polovině dvacátých let dvacátého století dochází ke snahám o reformu tzv. střední školy. V *Ženské radě* se nám naskytá detailní popis toho, jaké postoje a cíle by měla nová střední škola žákům nabízet. Hlavním cílem této školy je především „člověk obecně vzdělaný a po dalším vzdělání toužící, samostatně a přesně myslící, povahově pevný, připravený k samostatnému jednání, tělesně zdatný. Dále prohloubení a doplnění vyššího obecného vzdělání jako příprava pro studium na vysokých školách.“¹¹⁹ Hlavním záměrem bylo sjednocení středních škol a vznikl tak typ jeden, tzv. typ normální. Normální střední škola by pak byla přístupna dívkách i chlapcům a byla by vystavěna v místech, kde poměry nepovolují více než školu jednu. Dalším cílem této školy bylo zpřístupnění studia co nejširšímu okruhu dětí, a tudíž dívkám i chlapcům z chudších rodin. Žák byl ke studiu vybírán „na základě nadanosti pro duševní práci.“¹²⁰

Vedle nových středních škol pro chlapce, které byly zpřístupněny i dívkám, vznikaly i nové střední školy pro dívky. Jelikož ale vznikaly ze středních škol chlapeckých, docházelo k převzetí celého učebního plánu, který odpovídal potřebám chlapců. *Ženská rada* podotýká, že by se měl brát zřetel jak na fyziologické, tak na mentální rozdíly mezi dívkou a chlapcem a tomu následovně učební plány přizpůsobit. Měl by se brát

¹¹⁶ TUMPLÍŘOVÁ, M. Hospodyňské úkoly ženy z hlediska veřejného. *Ženská rada*. 1925, roč. 1., č. 1., str. 6.

¹¹⁷ Autor neznámý. Otázka našich doktorek práv ve službě soudní se dostává konečně do stadia příznivého. *Ženská rada*. 1926, roč. 2., č. 2., str. 18.

¹¹⁸ Autor neznámý. Otázka našich doktorek práv ve službě soudní se dostává konečně do stadia příznivého. *Ženská rada*. 1926, roč. 2., č. 2., str. 18.

¹¹⁹ ŠVARCOVÁ, Vlasta. Zákon o nové střední škole. *Ženská rada*. 1925, roč. 1., č. 2., str. 1-2.

¹²⁰ Tamtéž, str. 2.

zřetel především na rozdíl pohlavního dospívání, které začíná u dívek dříve, dále na odlišné nadání a zručnost v některých předmětech a v neposlední řadě na tělesnou výchovu, která by se měla jak pro dívky, tak pro chlapce, lišit. Za cíl bylo tedy kladeno především sjednocení učebního plánu, který by byl vhodný pro obě pohlaví. „*Má-li střední škola cíl všeobecného vzdělání ducha, musí vědět, že vzdělaná žena právě tolik, co vzdělaný muž a musí ti, kdož dnes upravují střední školství, upravit ho zrovna tak snadnou cestou k cíli jako dívka.*“¹²¹

Největší pozitivum, které bylo v nově vznikajících středních školách pro dívky viděno, byla „*svoboda k volbě povolání.*“¹²² Dívky a ženy si směly vybrat, zdali zůstanou doma a budou se naplno věnovat své rodině, nebo budou docházet každý den do zaměstnání. Ženy dokonce měly možnost stát se samoživitelkami.

Ke změnám dochází i na půdě učitelské, kdy v Praze sice fungoval *Ústav ku vzdělání učitelek*,¹²³ ale povolání učitelské bylo pro ženy až do příchodu 1. světové války velmi omezující. Situace se ale výrazně změnila přicházející válkou, kdy byl na celém území nedostatek mužů, tudíž i učitelů, a většinou funkci učitelů zastávaly právě ženy, které předčily očekávání všech a osvědčily se. Tím nabyly české učitelky sebevědomí, sjednotily se a došlo ke vzniku *Volného sdružení učitelek*, kde byly sdružovány učitelky československé, které se po vzniku Československé Republiky snažily dosáhnout nových zákonů, a to především zákonu o zrušení celibátu. Na základě jejich snahy byla krátce po založení republiky uspořádána konference učitelstva, kde české učitelky, včetně F. Plamínkové, oficiálně žádaly o zrušení celibátu učitelek. Nakonec toho české ženy docílily a celibát byl definitivně zrušen roku 1919.¹²⁴ Z *Volného sdružení učitelek* vzniklo 1. listopadu 1921 v Praze *Sdružení československých učitelek*.¹²⁵

¹²¹ Tamtéž, str. 4.

¹²² TUMPLÍŘOVÁ, M. Hospodyňské úkoly z hlediska veřejného. *Ženská rada*. 1925, roč.1., č. 1., str. 5.

¹²³ BAHENSKÁ, Marie. Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha: Libri, 2005. Gender sondy, s. 33. ISBN 80-86429-38-5.

¹²⁴ HENDRYEHOVÁ, Soňa. Biographical Dictionary of Women's Movements. 2006, s. 436-440. ISBN 9789637326394.

¹²⁵ ILLOVÁ, Milena. Věstník organizační. *Ženská rada*. 1925, r. 1., č. 2., str. 13.

4 ZÁVĚR

Snažení českých feministek a feministů po mnoha desetiletích ve stoletím 20. konečně nabývá platnosti. Prvním světlým bodem bylo znění Washingtonské deklaraci: „*Ženy budou postaveny politicky, sociálně i kulturně na roveň mužů.*“¹²⁶ Ústava, která vznikla krátce po vzniku ČSR, dala ženám rovnoprávnost a tím jim stanovila výrazně lepší postavení, než jakým čelily v době před 1. sv. v. Stanovila mateřství, manželství a rodinu jako základní orgány státu. Umožnila volební právo bez rozdílu pohlaví, čímž zvýšila účast žen v politickém životě. Je nutno ale podotknout, že většina zákonů týkajících se zrovnoprávnění si vyžádala ještě několik desetiletí tvrdé dřiny, než byly uvedeny v praxi.

Právě o snahu realizace zákonů v praxi se snažila *Ženská národní rada* v čele se senátorkou Františkou Ferdinandou Plamínkovou. Vzdělávací a informační přednášky, které ŽNR konala, koncerty, čajové dýchánky a vzdělávací sezení pro mladé dívky pořádané od doby první republiky až po druhou světovou válku, kdy byla *Ženská národní rada* donucena ukončit svou činnost, výrazně ovlivňovalo české feministické prostředí. Díky šíření veškerého feministického dění na území Československa, jež ŽNR propagovala skrze měsíčník *Ženská rada*, se veřejnosti dostávalo informací o detailních krocích členek *Ženské národní rady*, o krocích dalších feministických organizací i o zahraničním feministickém dění. Společnosti tak byly přístupné informace týkající se úspěchů jednak českého ženského hnutí a jednak zahraničního, a to jí dodávalo jistou oporu a naději.

Primárně diskutovaným tématem v této bakalářské práci bylo ženino postavení v manželství, které v první polovině 20. století prošlo razantními změnami od submisivní ženy závislé na svém muži, až po ženu soběstačnou, vzdělanou a průbojnou. Taktéž se změnil pohled na ženské názory, jež byly poprvé vnímány jako nápomocné jak v politickém, tak veřejném životě.

Další razantní změnou během první poloviny dvacátého století prošlo ženské školství, kdy bylo dívkám umožněno nejen studium na školách dívčích, nýbrž i na školách chlapeckých. Taktéž pro ně byly otevřeny dveře technických oborů a právnické fakulty,

¹²⁶ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie, s. 464. ISBN 9788071069881.

jež ženu vedly k novým pracovním možnostem. Velkou zásluhou Františky Plamínkové bylo zrušení celibátu učitelek, čímž se výrazně změnila pozice učitelky k lepšímu.

Snažení o úplné zrovnoprávnění žen bylo přerušeno příchodem nacistů na území Československa, kdy došlo k výraznému omezení obyvatel Československa jak ve veřejném, tak soukromém životě. Úplný konec byl zaznamenán popravou Františky Plamínkové roku 1942 a následným rozpuštěním *Ženské národní rady*.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

5.1 BIBLIOGRAFIE

BAHENSKÁ, Marie, Dana MUSILOVÁ a Libuše Heczková. Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století. České Budějovice: Veduta, 2011. ISBN 9788086829791

BAHENSKÁ, Marie. Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-86429-38-5.

BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 8024402483.

HENDRYEHOVÁ, Soňa. Biographical Dictionary of Women's Movements. 2006. ISBN 9789637326394.

HONZÁKOVÁ, Albína, ed. Kniha života: práce a osobnost F.F. Plamínkové : sborník k 60. narozeninám. Praha: Ženské ústředí čsl. strany národně socialistické, 1935.

NEUDORFLOVÁ, Marie L. České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci. Praha: Janua, 1999. ISBN 8090262228.

LENDEROVÁ, Milena, ed. Žena v českých zemích od středověku do 20. století. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. ISBN 9788071069881.

PLAMÍNKOVÁ, Františka, ed. Masaryk a ženy: Sborník k 80. narozeninám prvního presidenta republiky Československé T. G. Masaryka. 3. Praha: Ženská národní rada, 1930.

UHROVÁ, Eva. Radostná i hořká Františka Plamínková. Praha: Mediasys, c2014. ISBN 978-80-260-7207-2.

5.2 PERIODIKA

Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 1.

Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 2.

Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 3.

Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 4.

Ženská rada. 1925, roč. 1., č. 5.

Ženská rada. 1926, roč. 2., č. 2.

Ženská rada. 1927, roč. 3., č. 3.

Ženská rada. 1928, roč. 4., č. 6.

Ženská rada. 1929, roč. 5., č. 10.

Ženská rada. 1931, roč. 7., č. 8.

Ženská rada. 1932, roč. 8., č. 2.

Ženská rada. 1932, roč. 8., č. 3.

Ženská rada. 1933, roč. 9., č. 2.

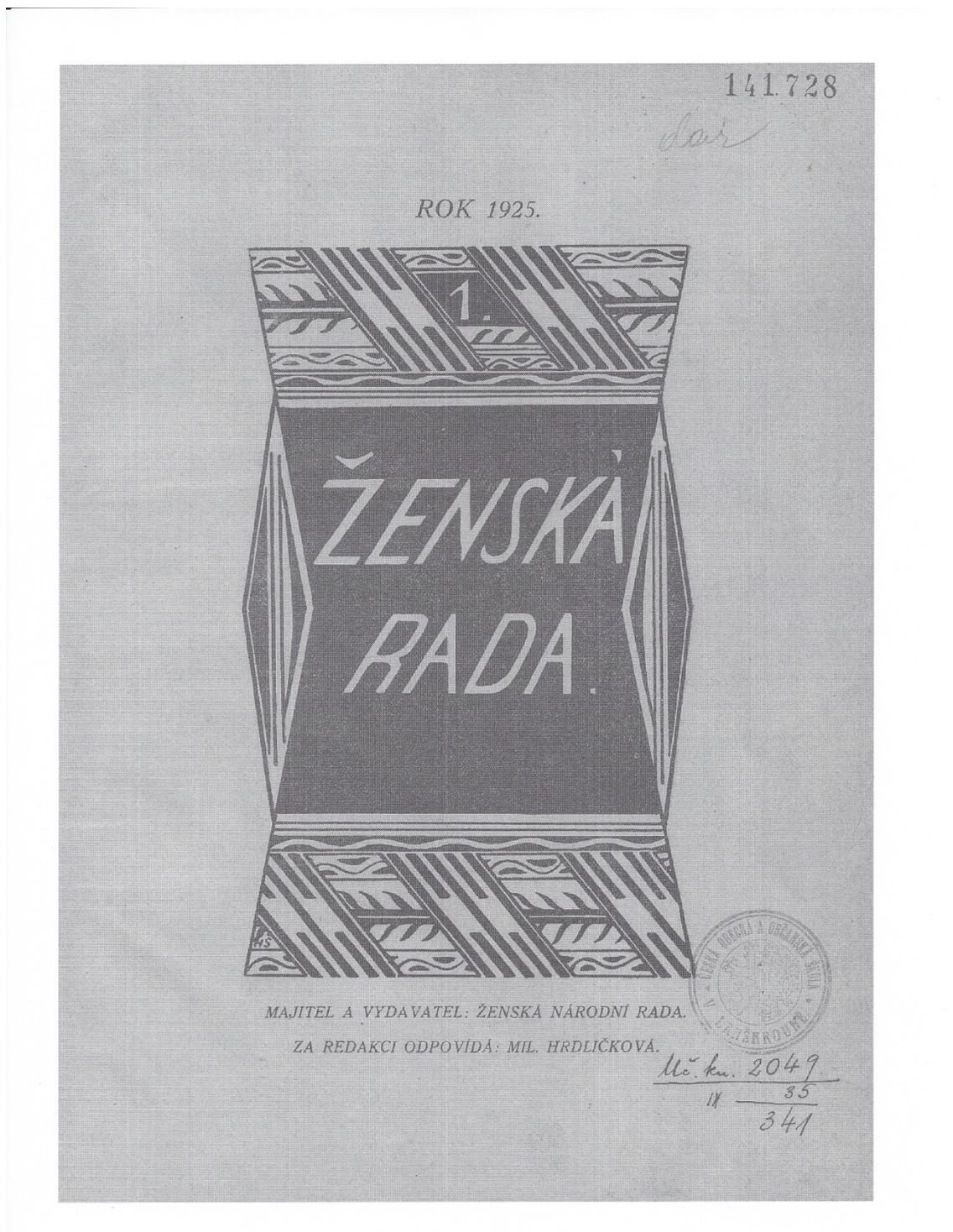
5.3 AKADEMICKÉ PRÁCE

HARMÁČKOVÁ, Dariana. Občanské zákoníky v československých dějinách. Praha, 2012. Bakalářská práce. Bankovní institut vysoká škola Praha.

ŠKOPKOVÁ, Lenka. Vývoj právní úpravy manželství 1811 - 1964. Plzeň, 2012. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni.

6 SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1: ÚVODNÍ STRANA MĚSÍČNÍKU ŽENSKÁ RADA

ZDROJ: ŽENSKÁ RADA. 1925, R. 1., Č. 1, STR. 1.

ŽENSKÁ NÁRODNÍ RADA
zve zdvořile
své příznivce, přátele a členky

K SLAVNOSTNÍMU KONCERTU
ČESKÉHO KVARTETA
SPOLU S PANÍ L. FÖLDESSY-HERMANNOVOU,
VIRTUOSKOU NA KLAVÍR

*pořádanému v pátek, dne 20. listopadu 1925 o půl 8. hod. večer v Praze,
ve Smetanově síni Obecního domu*

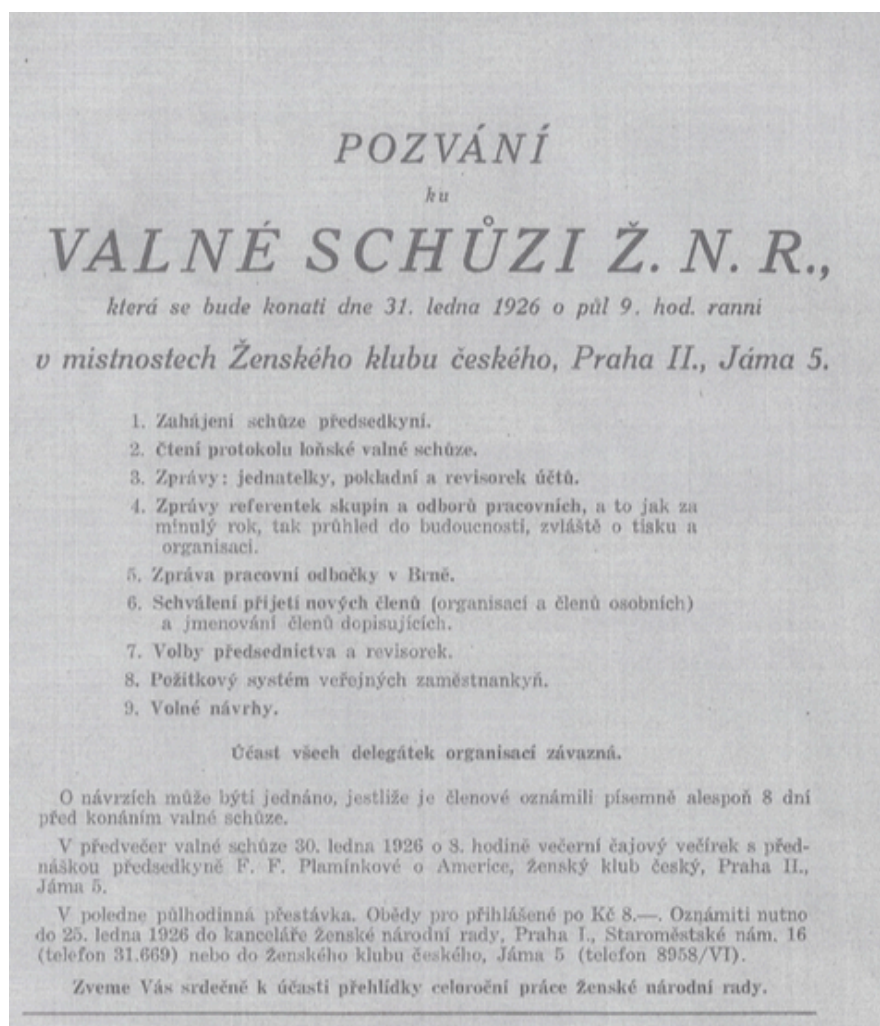
NA POŘADU:
VÍTĚZSLAV NOVÁK, ANT. DVOŘÁK, ROBERT SCHUMANN

Koncert tento je jediným podnikem, kterým se Ženská národní rada obrací každoročně k širší veřejnosti, aby získala hmotnou podporu pro svou existenci a na jeho úspěchu záleží celoroční práce Ženské národní rady. Vstupenky za 6, 8, 10, 15, 20, 30, 40 Kč, lože 200 Kč, k stání 5 Kč možno obdržeti v kanceláři Ženské národní rady, Praha I., Staroměstské nám. č. 16, telefon 31.669 a 32.480.

*
Všechny členky nechť se přihlašují o sběrací listiny a rozprodej lístků.

*
Sběrací listiny buďtež vráceny nejpozději do 12. listopadu t. r. do kanceláře Ženské národní rady.

ZDROJ: ŽENSKÁ RADA. 1925, R.1., Č.7., STR. 1.

ZDROJ: ŽENSKÁ RADA. 1925, R. 1., Č. 1., STR. 1.

Pro jaro a léto!

Na splátky!

Pláště a kostymy, hedvábné šaty a prádlo, klobouky, župany, rukavice, sřevíce, deštníky, stávkové a pletené zboží, bijouterie a. t. d.

Marie Francová,
Praha, Letná,

Korunovační 26. Elektr. st. 2, 4, 11.

Legitimační úř., konskr. list. Od 2 hod. odpovědně. Za hotové 10% slevy.

Limce

Kravaty Ponožky

Šob, Karlín, Královská třída číslo 18

**Rukavice
Punčochy
Moderní vesty
Dámské kombinace**
Jemné připlétání

TISKOPISY

všeho druhu nejpečlivěji obstará

„**POKROK**“

PRAHA II., Revoluční 6.

Telefony čís.: 25878, 20424, 29128 a 25750.

Rotací tisk! Sázeční stroje!

V Praze každá žena,

paní domu, hospodyně nebo
kuchařka, která chce denně mít:

**více volného času,
více pohodlí,
více čistoty,
vzorné výsledky**

své činnosti o menší práci
a o menších starostech

osvobozuje se

od uhlého sporáku a kamen, od donášení
uhlí a odklízení popela, od uhlého prachu,
kouře, sazí, od vrtochu uhlého sporáku,
který jednou nedopéká a po druhé spaluje.

**Vaří, peče, žehlí,
připravuje lázeň, vyařuje
prádlo výhradně na plynu.**

Celá úmorná práce nutná pro uhlí,
odpadá při plynu
a změní se na pouhé skrtnutí sítkou
a povolení nebo přivření kohoutku.

Plynový hořák, vařič, sporák, nikdy nezkla-
mou, není třeba dozoru, hlídají se sami. Plyn
činí v kuchyni zázrak a z otrokyně vládkyní
domácnosti. Zadejte zdarma letáky, brožury,
informace, nabídky, rozpočty, předvedení
všech moderních dokonalých plynových přístrojů
v činnosti, pozvání k přednáškám a
praktickému vaření a jinému na plynu

**v Pražské
obecní plynárně**
**Praha I., Rytířská ul.,
Staroměstská tržnice.**

Otevřeno od 8-12, 14-18. Telefon 4715, 254.

MIMOŘÁDNÁ NABÍDKA

Váše blahorečí! Tímto dovoluji si Vás upozornit, že mám na skladě velké množství cizího zboží a dočasně bych byla neopatrností tím, že zboží spadlo buď do práchu nebo bylo postříkáno vodou, tedy ne promýšeno ani jinak prokázáno. Žádné olejové nebo podobné skvrny, které by při prvním prádle neupustily, jen sání povrchu poškození. Zboží toto prodávám hluboko pod cenou výroby a nrozdělují, že jsou to samé těžké, dobré druhy, které jinak stojí o 2 až 3 Kč více na metru.

30 m povlakového kanafasu 120 cm širě na peřiny — chyba vodou	Kč 240.—
30 m povlakového kanafasu 80 cm širě — několik flíčků od hlíny	> 150.—
30 m košilového zefiru — chyba modřidlové (smolkové) flíčky 5×6 m	> 150.—
30 m stříbrné věby na jemné prádlo — (smolkové flíčky)	> 180.—
30 m kroton šatový, modrý nebo šedý, pěkných vzorů (uprášené)	> 150.—
30 m šatového zefiru , tmavé modré vzory — chyba flíčky od krídy	> 165.—
14 m prostěradla (lajntuch), nebilene, nezníčené, 148 cm širě — modř. flíčky	> 170.—
30 m košilová věba , hrubší, velice dobrá — chyba modř. flíčky	> 140.—
30 m letních šatových zbytků krásných, 2 až 6 m délky, bez chyb	> 150.—
30 m košilových vzorových zbytků, 2 až 6 m délky, bez chyb	> 150.—
30 m vojenského plátna na trvanlivé prádlo — chyba blátivé flíčky	> 120.—
20 m zimních šat barchetů 5×4 m nebo 4×5 m, dříve Kč 220.—, dnes	> 160.—
30 m košil. panelů silných, teplých, 5×6 m, dříve Kč 240.—, dnes	> 180.—
20 m hedvábných ripsů šatových, 5×4 nebo 4×5 m, bez chyb	> 240.—
30 m jemných zefirů na blůzky a repres. košile, 5×6 m	> 210.—
10 m bílé ubrusové látky silné, 120 cm širě — malé modřidlové flíčky	> 135.—
1 m polštářová bílá silná věba povlaková, 90 cm širě, počet metrů podle libosti	> 9.—
1 m svrchnicová bílá silná věba povlaková, 140 cm širě, počet metrů podle libosti	> 13.—
30 m sytkoviny peří nepropouštějící, 120 cm širě — malé blátivé flíčky	> 210.—
30 m sytkoviny peří nepropouštějící, 120 cm širě — malé blátivé flíčky	> 300.—
1 m sytkoviny polštář. (inlet), 90 cm širě, peří nepropouštějící — bílé flíčky	> 10.—
1 m sytkoviny svrchnic. (inlet), 140 cm širě, peří nepropouštějící, míra podle libosti	> 15.—
30 m bílého dobrého květ. damasku , 120 cm širě — malé modřidlové flíčky	> 420.—
30 m bílého dobrého květ. damasku , 80 cm širě — malé modřidlové flíčky	> 300.—
30 m světlemodrého nebo růžového květ. damasku , 120 cm širě — modřidlové flíčky	> 360.—
Povlak na 2 postele z hedvábného damasku květ. a to 9 m damasku 90 cm širě a 8 m damasku 136 cm širě, nejlepší druh, žádné fleky, jen zmačkane	> 300.—
jinak Kč 450.—. Zboží toto je skutečně jakosti sčivostné.	

Měší množství než shora uvedené zaslání nemožno. Poštovné hrađím sám, tedy žádné jiné výlohy. Zaslání stejé se jako obvykle poštovně dobírkou. Ručím za dobrou jakost, vezmu bez zdráhání objednané zpět, když by se nezantouvalo — není tedy žádná obava před ošizením. Objednejte proto s důvěrou u firmy

JOSEF STOLÍN, NÁCHOD,

kteřá Vám, pokud zásoba stačí, vždy mile ráda poctivě poslouží.

Látky dámské i pánské

pro podzimní a zimní období ve velkém výběru doporučuje nejstarší obchodní dům módním zbožím

ST. KYNZL,

V PRAZE I., STAROMĚSTSKÉ NÁM.
čís. 26, 27 a 30.

Založeno 1876. Telefon 20310.

MODNÍ REVUE

Modní a rodinný týdeník, vychází každý pátek. Přináší pokyny a rady pro naše hospodyňky o šatstvu a prádle dámském, pánském i dětském, výchově dítek, ručních prací, zařízení bytu, kuchyni atd. dále listárnu, román, dětskou přílohu a stříhy.

Předplácí se na rok (52 čísel) Kč 42.—, měsíčně Kč 3-60.

Žádejte ukázkové číslo zdarma v administraci
V PRAZE, KARLOVO NÁM. 15.
Jednotlivá čísla Kč 1.— ve všech prodejnách novin a u všech knihkupců.

ATELIER UMĚLECKÉHO PRŮMYSLU LOUTKY-BATTIKA-KVĚTINY

všecky práce z vlny

LOLA HANOUSKOVÁ, Praha-Vořechovka 346.